

ESPOON KOTIKAUPUNKIPOLUT

LEPPÄVAARA

Alberga
Pohjois-Leppävaara
Puustelli
Perkkaa + Vermo

versio 12.6.2015

96 kohdetta • 15 tietolaatikkoa
• pääreittien pituus 17 km

Toimittanut Pauli Saloranta
Julkaisija Espoon kaupunki
Yhteistyössä Espoon Kaupunginosa-
yhdistysten Liitto, Esbo Hembygdsförening ja
Leppävaara-seura – Alberga-sällskapet

JOHDANTO

Leppävaara on Espoon kaupunkikeskuksista itäisin ja pisimpään kehittynyt. Albergan yhdyskunnan asemakaavan piirsi arkkitehti Lars Sonck jo 1908.

Eliel Saarisen ja Bertel Jungin Suur-Helsinki-suunnitelmassa 1918 Albergan ja Hagalundin puutarhakaupungit oli kytketty Helsinkiin raideyhteyksin. Itsenäistymis- tai liitossuunnitelmia tehtiin Monikonpuron laaksossa joka vuosikymmenellä, kunnes Espoosta tuli kaupunki 1972. Maisema on sen jälkeen muuttunut nopeasti 29 000 asukkaan solmukohdassa.

Leppävaarassa on neljä kotikaupunkipolkua: Albergan ja Perkkaan polut kulkevat kartanoiden kulmilla ja huvilayhdyskunnan taiteilijoiden jalanjäljissä. Vallikalliossa nouseaan näköalapaikoille ja Puustellin polku ulottuu naapuripitäjään saakka.

www.espoo.fi/leppavaara

Tietolaatikko: Viisi Leppävaaraa

Rautatie seisakkeen avaaminen 1904 johti uudenlaisen asutuksen leviämiseen vanhalle kartanoseudulle, kun Mäkkyän puustelli, Albergan kartano ja Bergansin tila alkoivat (1) palstoittaa suunnitelmallisesti tontteja maalleen. Yhdyskunta kymmenkertaistui 10 vuodessa, kunnes maailmansota katkaisi kehityksen. 1920-luvulle tultaessa (2) Leppävaara suomalaistui ja työväenluokkaistui. Täältä myös valittiin huomattavan paljon edustajia Espoon kunnanvaltuustoon.

Seuraava muuttoaalto koettiin viime sotien jälkeen, kun (3) rintamamiestaloja nousi joka niemeen, notkoon ja saaremaan. Vuonna 1955 Leppävaarassa asui jo 10 000 henkeä ja kaikenlainen yhteisöelämä oli vireää.

Pientalovaltaiseen Leppävaaraan suunniteltiin 1960–70-luvuilla suurin odotuksin (4) tiivistä kaupunkia. Se jäi toteutumatta, sillä asukkaat puolustivat elämänmuotoaan Korkeinta hallinto-oikeutta myöten. Väkiluku laski ja odotusrappio teki selvää monista huviloista.

Pohjois-Leppävaara rakennettiin lopulta 1980-luvulla. Kasvu jatkui pian radan eteläpuolella tuottaen jälleen (5) uuden Leppävaaran ja uudet leppävaaralaiset. Väkiluku kolminkertaistui 30 vuodessa: Leppävaara oli vuosituhannen vaihteessa hetken koko Euroopan nopeimmin kasvava kaupunkikeskus.

Kaupunginosan vaiheita kuvaa Leppävaara-seuran julkaisema historiikki *Albergasta Leppävaaraan*, joka oli ilmestymisvuonnaan 2011 Suomen myydyin kotiseutukirja ja jonka toinenkin painos on loppuunmyyty.

KIRJALLISUUTTA

Albergasta Leppävaaraan. Sata vuotta ihmisiä, elämää ja kehitystä. Pauli Saloranta (toim.) 2012, Leppävaara-seura ry, 2. painos.

Elämää lähiössä. Riitta Astikainen ja Riitta Heiskanen ja Raija Kaikkonen (toim.) 1997, Helsingin Sanomat.

Espoo – kasvun näkijät ja tekijät. Reima T. A. Luoto 2004, Espoon kaupunginmuseo.

Espoo – oma lukunsa. Pertti Maisala 2008, Espoon kaupunkisuunnittelukeskus.

Espookirja. Uolevi Itkonen 1992, Espoon kaupunki.

Espoon luontokohteet. Harri Anttila ja Kati Berninger 2004, Espoon ympäristökeskus, 7. painos.

Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Erkki Härö 1991, Espoon kaupunginmuseo, 2. painos.

Helsinki Espoo Kauniainen Vantaa
Arkkitehtuuriopas. Arvi Ilonen 2000, Otava.

Helsinki sodassa. Aake Pesonen 1985. Kirjayhtymä.

Kuka kaivoi vallihaudat? Verkkonäyttely 1998, Espoon kaupunginmuseo.

Kylä-Espoo. Espoon vanha asutusnimistö ja kylä-maisema. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus 2008.

Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Johanna Hankonen 1994, väitöskirja, Tampereen teknillinen korkeakoulu, Gaudeamus ja Otatieto oy.

Susihukkaa ja punahilkkoja. Raportti Espoon ja Vantaan itsenäisyystaistelusta aluerakentamisen avulla. Raimo Markkanen 1997, Rakennusalan kustantajat.

Sydämellistä yhteiselämää. Espoon koulutaloja 1873–1990. Kari Jormakka 1991.

Viaporin maarintama. John Lagerstedt 2014. Helsingin kaupunginmuseo.

haku.helmet.fi/iii/encore/home?&advancedSearch=true

ALBERGA

22 kohdetta • 6 tietolaatikkoa • 4 km

1 Ratsutori

Kauppakeskus Sello on Leppävaaran uudistumisen maamerkki ja virstanpylväs. Se valmistui vaihteittain 2003–05, suurkorttelin suunnitteli arkkitehtitoimisto Helin & Co. Valtakunnallisten eläkevakuutusyhtiöiden omistama Sello on Suomen toiseksi suurin kauppakeskus niin kooltaan, kävijämäärältään kuin myynniltäänkin. Liikkeitä on yli 170, ankkureina kaksi päivittäistavarakaupan suuryksikköä.

Samalle paikalle 1971 avattu Osuusliike Elannon Maxi-market oli Suomen toinen automarket Hämeenlinnan Raketin jälkeen.

Sellon pääoven edessä on Antti Maasaloon metalliveistos *Elämän kudos* vuodelta 2001, siirretty tähän 2005.

Viereisessä talossa toimii Leppävaaran seurakunnan **Lasten kappeli Arkki**, jonka sisustuksen on suunnitellut Anni Sund. Talon seinässä on kuparinen valaistu enkeli.

Toisella puolella toria hallitsee **GLO Hotel Sello**, jossa on 147 huonetta ja katolla hulpeat kokous- ja saunatilat.

Keskustaa suunnitellessa aiottiin **Monikonpuro** kätkeä sen alle yli kilometrin mittaiseen putkeen, mutta mm. Leppävaara-seuran kannanottojen johdosta kaavoittajat keksivät ratkaisun, jossa se muodostaa ikään kuin vallihaudan linnoituksen suojaksi. (Ks. tietolaatikko: *Monikonpuro*.)

www.sello.fi

www.espoonseurakunnat.fi/web/asiointi/lasten-kappeli-arkki

www.glohotels.fi/hotellit/glo-hotel-sello

2 Viaporintori

Kauppakeskuksen katolle rakennetun torin nimi viittaa Sveaborgiin (nyk. Suomenlinna), jonka viimeinen komendantti, amiraali Carl Olof Cronstedt hallitsi Mäkkylän puustellia. Torin laatoitukset

puolestaan kuvaavat vuosien 1915–17 linnoitustyömaan venäläisen sotilasleirin telttojen paikkoja.

Espoon kaupunki vuokrasi vuonna 2002 liikekeskukselta tilat 20 vuodeksi aluekirjastolle (Sellon kirjasto), musiikkitalolle (Sellosali) sekä musiikkiopisto Juvenalialle.

Sellon kirjasto on Espoon suurin ja 1,2 miljoonalla lainauksellaan pääkaupunkiseudun vilkkain kirjasto. Kirjastossa on useita julkisia taideteoksia sekä julkishallinnon yhteispalvelupiste. – Ensimmäinen piirikirjasto toimi jo 1920-luvulla Albergan suomenkielisellä kansakoululla.

Sellosali on yksi pääkaupunkiseudun akustisesti parhaista musiikkisaleista. Siellä järjestetään vuosittain noin 250 tapahtumaa. Salin samettinen esirippu on tekstiilitaiteilija Ritva Puotilan suunnittelema.

Musiikkiopisto **Juvenalia** on espoolainen yksityinen, kannatusyhdistyksen ylläpitämä taideoppilaitos, jossa järjestetään musiikin perusasteen sekä musiikkiopistoasteen opetusta.

Elokuvateatteri Sello Rex avattiin pitkän odotuksen jälkeen 2008, nyt se kuuluu kuusine saleineen Finnkinon ketjuun.

Sellonhuippu 61 metriä korkea vuokra-asuntotorni valmistui 2011 täydentäen Leppävaaran keskustan kaupunkikuvan.

www.espoo.fi/sellonkirjasto

www.espoo.fi/yhteispalvelu

www.sellosali.fi

www.juvenalia.fi

3 Leppäviidan ekokortteli

Leppäviidan ekokortteliä esiteltiin 2000-luvun alussa ekologisen kaupunkirakentamisen esimerkkitaipauksena energiansäästön ja urbaanin viherrakentamisen teemoilla. Monikonpuron varressa on hauska “boardwalk” siltoineen. Toiselle puolelle jätettiin tulvavaraus ja ideoitiinpa puistoon asukkaille viljelypalstoja. Yhdessä talossa Leppävaarankadun puolella on katolla aurinkopaneelit. Keskeinen päiväkotitoimi valmistui 2004, suunnittelija arkkitehtitoimisto Ideark.

Tulvavaraukset Leppäviidassa ja naapurikorttelin Soittokunnanpuistossa ovat tarpeen, sillä ahtaiden putkitusten vuoksi puro saattaa tulla välillä rajustikin.

Yhteinen tietolaatikko: Monikonpuro

Ympäriällä avautuvassa laaksossa jo tuhansia vuosia vIRRannut puro saa alkunsa muutaman kilometrin päästä pohjoisesta Lintuvaaran Gubbmossenilta ja laskee Isoon Huopalahteen. Pääuoman pituus on 6,5 km. Sitä on perattu vaihteittain satojen vuosien ajan – vielä niinkin myöhään kuin 1997 pahentaen alajuoksulla niin tulvimista kuin kuivumistakin.

Viljelyä Monikonpuron varsilla on harjoitettu 1300-luvulta alkaen. 1700-luvulla purossa oli kymmenen kalaporrasta, jotka kuuluivat Albergan kartanolle, Bergansin ratsutilalle ja Mäkkylän puustellille. Puroon siirrettiin 1990-luvulla taimenkanta Inkoon Ingarskilasta, mutta se hävisi vuosien 2002–03 kuivina kesinä ja kylminä talvina, kun puro jäättyi pohjaan saakka liian vähäisen virtaaman vuoksi. Uusi yritys kalojen istuttamiseksi tehtiin 2011.

4 Ruusutorpan koulu

Ensimmäinen vaihe valmistui 2002, toinen 2004, suunnittelija arkkitehtitoimisto Tilatakomo. Aikanaan Espoon suurin koulurakennus on ekologisesti suunniteltu: mm. osassa luokkia on painovoimainen ilmanvaihto. Hauskannäköiset ovat myös luokkasiipien turvekatot. Siipien väliin jäävät eri-ikäisille oppilaille tarkoitetut “kotipihat”. Oppilaita yhtenäisessä peruskoulussa on noin 650 luokilla 1–9. Osa luokista noudattaa Montessori-pedagogiikkaa. Iltaisin rakennus on aikuisopetuksen ja harrastustoiminnan käytössä.

www.espoo.fi/ruusutorpankoulu

5 Keskiaikainen kylänmäki

Säterinniityn metsäsaarekkeella oli keskiajalla Konungsbölen kylä. Etelä-Leppävaaran rakentamisen alla kesällä 1998 täällä tehtiin arkeologisia kaivauksia, jolloin löytyi mm. 1400-luvulle ajoitettuja saviastioiden palasia. Nytemmin kylässä toimii golfharjoituskenttä.

Muut vanhat kylänmäet Leppävaarassa ovat Storhoplax nykyisellä Perkkalla ja Mäkkylä ensin

Kalkkipellonmäessä, sittemmin Puustellinmäessä. Kylät kuuluivat Helsingin pitäjään eli nykyiseen Vantaaseen niin kuin Björnvik ja Otnäskin. Espoon kirkolle oli kuitenkin lyhyempi matka, joten seutu siirrettiin Espoon pitäjään 1600-luvun lopulla.

6 Etulinja

Ensimmäisen maailmansodan aikaisen Helsingin maalinnoituksen tukikohdan XXX (30) taisteluhauta, jota tukevat tykistöasemat ovat nykyisellä Perkkaalla. Linnoitus oli osa venäläisten 1914–17 rakennuttamaa, koko Suomenlahden laajuista Pietarin kaupungin puolustusjärjestelmää.

Ks. yhteinen tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

[www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)
[muut_aineistot/museot/verkko/valli/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)

www.novision.fi/viapor/avaus.htm

7 Kaivomäen huvilat

Nykyiseen Kaivomäkeen rakennettiin 1900-luvun alussa parikymmentä suurehkoa villaa, joille tyyppillistä oli kaksikerroksisuus ja katonharjalla oleva pieni “lyhty”. Suurin osa on sittemmin purettu, mutta alueen henki on vielä säilynyt. Uudemmissa rakennuksista huomionarvoinen on mm. Kaivomäki 16 vuodelta 2008.

Tietolaatikko: Albergan huvilayhdyskunta

Huvilapalstojen muodostamisen Albergan kartanon maille aloitti Aina Slöör 1906 perustamalla kiinteistöyhtiön Ab Alberga Oy, joka tilasi vuonna 1908 palstoitussuunnitelman tunnetulta arkkitehdiltä Lars Sonckilta. Se kattoi 70 hehtaaria Friisinnäen ja Ruukinrannan välissä ja oli ensimmäinen vahvistettu asemakaava Espoossa.

Myös Mäkkylän ja Bergansin palstojen asukkaat osallistuivat yhteisön elämään ja nimi Alberga vakiintui tarkoittamaan koko nykyistä Leppävaaraa. Yhteistuumin perustettiin Espoon ensimmäinen puhelinosuuskunta 1910 ja sähköyhtiö 1918.

Albergassa asui runsaasti taiteilijoita: muiden muassa Ville Vallgren, Viivi Paarmio, Joel Rundt, Anselm Hollo, Armas Launis, Anna Sahlstén sekä

Tarvaspäässä Akseli Gallen-Kallela. Viimemainittu piirsi Albergan suojeluskunnan ja vapaapalokunnan liput sekä vaikutti osaltaan laiturivaihteen saamiseen asemalle vedoten painavien kuvanveistokivien kuljettamiseen.

Osittaisen itsehallinnon huvilayhdyskunta saavutti 1921, kun se julistettiin “taajaväkiseksi yhdyskunnaksi” Espoon kunnan sisällä (ks. Perkkaan kohde 10 Yhdyskunnanmäki).

www.lepuski.fi/arkkitehtiyhteiso_27112014.html

8 Rintamamiestaloalue

Friisinnäkeen ja Bredvikiin rakennettiin runsaasti rintamamiestaloja vuodesta 1947 alkaen. Alue on sen jälkeen paljon uudistunut ja täydentynyt ja sen halki on rakennettu leveä moottoritie. Kadunnimet ovat rintamamiehille tutuilta paikoilta Karjalasta: Salmi, Harlu, Enso, Antrea jne.

Tietolaatikko: Rintamamiestalot

Jatkosodan jälkeen 11 % Suomen väestöstä oli ilman asuntoa pommitusten ja alueluovutusten vuoksi, suuri osa teollisuuden kapasiteetista oli menetetty ja materiaali-pula oli suuri. Jälleenrakennuskaudella suosittiin siksi puista, teollisesti esivalmistettua rintamamiestaloa, jonka pystyi kokoamaan omatoimisesti. Tyyppitaloja on muutamaa versiota, joissa kaikissa savupiippu on keskellä ja neljä huonetta tulisijoineen sen ympärillä. Jyrkkä katto mahdollistaa ullakkokerroksen, jonka saattoi vuokrata. Kaupungeissa talot sijoitettiin pitkulaisten tonttien kadunpuoleiseen päähän, jotta tilaa jäi hyötypuutarhalle.

www.mfa.fi/jalleenrakennuska

9 Turunväylä

Valtatie 1 eli Tarvontie oli Suomen ensimmäinen moottoritie. Kutsumanimensä se sai Tarvon saaresta, jonka pohjoiskärjen kautta tie tulee Helsingistä Espooseen. Osuus Huopalahdesta Gumböleen rakennettiin 1956–62 työllistämistönä tuhannen miehen voimin pitkälti käsityönä. Samalla tärveltiin Laajalahden Virin hyppyrimäki, joka oli rakennettu Vahvialankalliolle talkoovoimin 1950-luvun alussa ja jota kutsuttiin Taivaskallioksi.

Nykyistä Turunväylää on laajennettu vaiheittain niin, että se on nyt kokonaan moottoritietasoinen ja vähintään nelikaistainen Turkuun saakka. Tällä kohtaa kaistoja on peräti 9 ja niitä käyttää arkisin noin 70 000 ajoneuvoa vuorokaudessa.

fi.wikipedia.org/wiki/Valtatie_1

www.youtube.com/watch?v=mUXZ343daNU
(Tarvontie 50 vuotta)

10 Säterinmetsä

Tiiviin ja matalan rakentamisen uuden tulemisen koealue, jossa on pienen eteläeurooppalaisen kaupungin tuntua. Arkkitehtuurissa on perinteisiä urbaaneja aiheita kuten porttikäytäviä ja kujia. Kaduissa ja rakennuksissa on suunnan muutoksia, jotka lisäävät miljöön kiinnostavuutta. Leirikaaren ja Nuotiotien persoonalliset kytketyt pientalot on toteutettu omatoimisesti ns. hartiapankin avulla. Leiritorin kohdalla oli rantakallio, jota meri huuhteli vielä 3 000 vuotta sitten.

[www.rakennustieto.fi/Downloads/RK/](http://www.rakennustieto.fi/Downloads/RK/RK060202.pdf)
[RK060202.pdf](http://www.rakennustieto.fi/Downloads/RK/RK060202.pdf) (Tiivis ja matala rakentaminen)

11 Tykkitie

Helsingin maa- ja merilinnoituksen puolustus perustui jalkaväkeen ja sitä tukevaan vahvaan tykistöön. Tukikohdat muodostuivat taisteluasemista ja tykkipattereista ammusvarastoineen. Erityisesti huomioitiin linnoituslaitteita yhdistävät tykkitiet, joita pitkin joukkoja ja kalustoa voitiin siirtää taistelujen aikana. Yhdystiet eli tykkitiet tehtiin kivipintaisina ja ojitettiin huolellisesti, jotta niitä voitaisiin käyttää myös kelirikon aikana. Nyt paikalla on pikaraitiotievaraus, mutta tykkitie on kyllä muinaismuistolain suojaama.

raidejokeri.info/?page_id=32

[www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/va80.htm)
[muut_aineistot/museot/verkko/valli/va80.htm](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/va80.htm)

12 Säterinrinteen asuinkerrostalot

Säterinrinne 2 ja Säterinkatu 8. Valmistunut 2002, suunnittelija arkkitehtitoimisto Brunow & Maunula. 48+57 asumisoikeusasuntoa. Espoon kaupunki järjesti tontista suunnittelukilpailun, jonka voittikin

yllättäen betonielementtitalo. Maalattujen, itsekantavien elementtien ja profiilisauman avulla julkisivuista on saatu raikasilmäinen. Räystää linjaa on rikottu parveketorneilla.

Kilpailussa edellytettiin taiteilijan kuulumista suunnittelutiimiin: Zoltan Popovitsin **Pohjantähtikivi** on kallion päällä seisova paasi, jonka reiästä näkyy aina Pohjantähti.

13 Teknologianeliö

Kehät I ja II, Länsiväylä ja Turunväylä rajaavat Espoon ns. teknologianeliön, jonka reunoille sijoittuu merkittävä osa maamme korkean teknologian tutkimuksesta, opetuksesta ja liiketoiminnasta. Vuosituhannen vaihteessa koko seudun veturina toimi Nokia, jonka perintönä edelleen Nokia Networks mm. Säterinportissa.

Nyt Leppävaarassa on jo useita yrityspuistoja eli toimitilahotelleja, niissä satoja eri alojen pieniä ja suurempiakin yrityksiä.

Quartetto Business Park valmistui 2001–03, suunnittelija arkkitehtitoimisto Larkas–Laine. Aikakaudelle tyypillistä on suuren kerrosalan jäsentely useaan syvärunkoiseen osaan. Yrityspuistossa toimii lähes 70 yritystä.

www.quartetto.fi

14 Puutarhurin mökki

Mökki on rakennettu 1800-luvulla tuntemattomassa paikassa ja siirretty tähän 1917. Perkkaa–Vermo ry on talkoovoimin kunnostanut sen juhla- ja kokouskäyttöön.

www.perkkaa-vermo.fi/puutarhurinmokki

15 Albergan kartanon päärakennus

Albergan vanha päärakennus oli nykyisen Kehä I:n toisella puolella Bergansin vanhalla kylänmäellä (ks. Perkkään kohteet 4 ja 5).

Uuden Albergan rakennutti konsuli Feodor Kiseleff kesähuvilaksi vuosina 1872–74. Talon piirsi arkkitehti Frans Ludvig Calonius. Hollantilaista myöhäisrenessanssia edustavassa rakennuksessa on näyttävät voluuttipäädät. Seinät ovat eristämättömät. Laudat on kierrätetty kuubalaisen raakasokerin kuljetuslaatikoista Töölön

sokeritehtaalta, jonka Kiseleff omisti. Tästä syystä kansa alkoi kutsua huvilaa Sokerilinnaksi.

Vuodesta 1900 päärakennuksessa vietti kesiään Slöörin perhe. Vävy Akseli Gallen-Kallela maalasi Vanhassa Albergassa ainakin yhden öljyväriyön, kunnes sai kartanolle kuuluneesta Pellavaniemestä paikan ateljeekodin perustamiseen.

Albergan taajaväkisen yhdyskunnan asemakaavassa 1926 kartanoa esitettiin raatihuoneeksi. Helsingin kaupungin omistuksessa kartanoon sijoittui kaupungin metsätalousosaston toimisto 1944 ja siellä oli metsänhoitajan asunto aina 1970-luvulle saakka.

Vielä 1980-luvulla Albergan kartanoa oltiin huonokuntoisena purkamassa. Helsinki möi rakennuksen Espoon kaupungille 1985. Se suojeltiin rakennussuojelulain nojalla Perkkää-seuran ja Leppävaara-seuran pitkäjäsenisen kampanjoinnin ansiosta 1992. Peruskorjaus valmistui 1997. Nykyään talossa toimivat mm. Helsingin seudun kauppakamari ja Sukuseurojen keskusliitto. Niin saleja kuin holvikellariakin vuokrataan juhlaikäyttöön.

www.lepuski.fi/Joulun_viettoa_23122013.html

Tietolaatikko: Kartanon kummitukset

Teoksesta *Albergasta Leppävaaraan* (2012), s. 23:

Vanhoissa kartanoissa usein kuuluu olevan kummituksia. Albergassa heitä on peräti kaksi: Valkea rouva ja Musta rouva. Perimätieto kertoo, että Musta rouva on itse Amalia Kiseleff ja Valkea rouva hänen sisarensa Emilia Ehrström, hollantilaisen Mattheiszen-suvun tyttäret. Kolmas sisar Hilda Frazer ei tietävästi ole kummitellut Albergassa.

Kirsti Gallen-Kallela muistelee asumistaan Vanhassa Albergassa näin: Pari vuotta oli yläkerta ollut asumattomana. Vain Erik Ehrström asui nuorena poikana siellä ja ampui joka suuntaan, kun vintillä kummitteli. Kun Uudessa Albergassakin alkoi kummitella, sanoi vanha Manda: ”Jaså, hon har flyttat dit nu från Gamla Alberga.”

Rouvat olivat vielä 1920-luvulla voimissaan, mutta myöhemminkin heistä on runsaasti havaintoja. Kun kartanoa kunnostettiin 1990-luvun alussa,

säikähtivät raavaat remonttimiehet, kun he yhtäkkiä kuuluivat naisten kikatusta ja korkokenkien kopinaa.

Kerrotaan, että Valkea rouva on sisaruksista rauhallisempi. Hän viihtyy keittiössä ja harrastaa pitsinnypläystä, Musta rouva taas on synkeämpi ja levottomampi luonteeltaan. Hän kuljeskelee joskus kellareissakin. Todennäköisesti rouva käy tarkistamassa, ovatko viinimarjahillot säilyneet homeelta!

Tietolaatikko: Albergan kartanon vaiheet

Albergan kartanon perusti majuri Johan Gyldenär 1622, kun kuningas Kustaa II Aadolf lahjoitti tälle peräti yhdeksän Storhoplaksin kylän tilaa kiitokseksi palveluksista kruunulle. Seuraavalla vuosisadalla Albergan isännät vaihtuivat tiheään, mm. useat Viaporin upseerit toimivat omistajina: heistä merkittävin oli komentajakapteeni Carl Tersmeden.

Sittemmin Albergaa hallitsi lähes sata vuotta von Zansenin suku. Heistä viimeinen, kasööri Fredrik Ernst Gottlieb von Zansen velkaantui ja niin kartanon osti kesäpaikakseen helsinkiläinen konsuli Feodor Kiseleff. Hänen kälynsä tytär Aina Slöör aloitti 1907 kartanon maiden palstoittamisen huvilatonteiksi: syntyi Albergan huvilayhdyskunta.

Vuonna 1911 Slöörit möivät radan pohjoispuolen Lauri af Heurlinille, joka perusti Leppävaaran kartanon. Maailmansota keskeytti maayhtiön toiminnan ja vuonna 1915 Slöörit tarjosivat Albergaa Helsingin kaupungille, joka kieltäytyi kaupasta. Kaksi vuotta myöhemmin Slöörit möivät Albergan jäljellä olevat maat Bredvik mukaan lukien 900 000 markalla Haagan huvilakaupungin kehittäjälle, kaupapuutarhuri Märten Gabriel Steniukselle. Olojen rauhoituttua tämä jatkoi palstoitusta, mutta piti yllä myös maataloutta.

Stenius joutui puolestaan vaikeuksiin 1930-luvun talouslamassa ja möi kartanon maineen vuonna 1939 Helsingin kaupungille, joka valmistautui toiveikkaana jo alueliitokseen.

blogs.helsinki.fi/sveaborg-project/2011/04/23/paivansankari-amiraali-carl-tersmeden-1715-1792/

fi.wikipedia.org/wiki/Feodor_Kiseleff

fi.wikipedia.org/wiki/M._G._Stenius

16 Juhlakenttä

Pyöreän aukion kulmalla ovat Espoon ja Helsingin kaupunginjohtajien istuttamat tammet Etelä-Leppävaaran pitkäään vatuloidun rakentamissopimuksen 1989 kunniaksi.

Sopimus oli neuvoteltu maakauppana jo vuonna 1981 ja se hyväksyttiin Espoon valtuustossa, mutta ei Helsingissä. Helsinki kuitenkin möi tässä vaiheessa Maxi-Marketin tontin Elannolle. Vuonna 1988 neuvotteluja jatkettiin ja nyt sopu löytyi rakennusoikeutta lisäämällä. Yleinen aatekilpailu Etelä-Leppävaaran suunnittelusta ratkaistiin 1990 ja kaupungit perustivat yhteisen toimikunnan valvomaan sen toteutusta. Osayleiskaava hyväksyttiin 1994.

Joulun alla tänne tuodaan yksi Espoon kaupungin virallisista joulukuusista. Leppävaara-seura järjestää kesäisin suosittuja puistokirppiksi juhlakentällä ja esplanadin puistossa.

17 Parkvilla

Parkvillan rakennutti vuosina 1908–09 Forsténin perhe. Arvellaan, että huvilan on suunnitellut Lars Sonck, joka oli Forsténien perhetuttu ja joka laati Albergan palstoitussuunnitelman vuonna 1908. Rakennus on edustava esimerkki 1910-luvun huvila-arkkitehtuurista. Parkvillan siirrettyä Espoon kaupungin omistukseen kaupunginhallitus päätti sen suojelusta vuonna 1996. Talo vihittiin uudelleen käyttöön ystävänpäivänä vuonna 2000.

Parkvilla toimii nykyään Leppävaaran kotiseututalona tarjoten tiloja yksityisille ja yrityksille juhla-, kokous- ja harrastuskäyttöön. Lisäksi huvila toimii lähitalojen asukkaiden korttelitupana. Sitä isännöi Espoon Kaupunginosayhdistysten Liitto, jonka toimisto on talon toisessa kerroksessa.

www.ekyl.fi

18 Ruusutorpan väestönsuoja

Ruusutorpanmäessä on lähiympäristön kiinteistöjä palveleva S6-luokan kalliosuoja johtokeskustiloineen. Se on normaaliaikana pysäköintikäytössä mahdollistaen asuinkorttelien sisäpihojen pitämisen vehreinä.

Väestönsuojien käyttöönotto tulee kysymykseen esimerkiksi hyvin vakavissa säteilytilanteissa. Lähimmät ydinvoimalat ovat Espoosta 100–150 km:n päässä. Suojat tulee voida saattaa tarvittaessa käyttökuntoon 24 tunnissa.

www.lup.fi/fi-FI/Pelastustoiminta/Pelastustoiminta_poikkeusoloissa/Vaestonsuojelu

19 Lövkulla

Huvilassa toimi Leppävaaran ensimmäinen apteekki 1954–63, apteekkarina Karin Ståhlberg. Talon ovelta on vieläkin näkyvissä päivystysluukku. Nykyisin yksityisasuntona.

Muistitiedon mukaan Lövkullan naapurihuvilassa toimi USA:n suurlähetystö. Todellisuudessa siellä lienee majoittunut amerikkalaisia talvisodan aikana, kun lähetystö oli evakossa Kauniaisissa.

20 Rosavilla

Carl Tersmedenin 1700-luvulla rakennuttama huvila purettiin 1970-luvulla, mutta osat merkittiin ja varastoitettiin. Vuonna 1984 Espoon kaupunki pystytti Rosavillan pienennettynä uudelleen Gumböleen golfkentän kerhorakennukseksi. Yrttitarha ja puut ovat vielä jäljellä täällä.

21 Alberganesplanadi

Puiston mitat ovat samat kuin Helsingin esplanadilla. Kirsikkapuistossa kasvaa toistasataa pilvikirsikkapuuta, jotka kukkivat touko–kesäkuun vaihteessa. Ensimmäiset puut istuttivat talkoilla Leppävaaran koulun oppilaat biologian opettajansa johdolla.

Leppävaara Flag oli hollantilaisen taiteilija Germa Huijbersin 2003 suunnittelema ja Lippumereksikin kutsuttu yhteisö- ja ympäristötaideteos. Se muodostui 21 lipputangosta sekä Suomen kesää kuvaavista rasteroiduista lipuista. Taiteilijan ideana oli, että alueen eri yhteisöt, koulut ja yritykset voisivat omilla lipuillaan osallistua esplanadin vaihtuvan ilmeen luomiseen. Vuonna 2013 taiteilija Kia Winqvist suunnitteli Leppävaaran koulun oppilaiden kanssa teokseen uudet liput Leppävaara-seuran hankkeessa, jonka rahoitukseen osallistui lukuisia seudun julkisia ja yksityisiä tahoja.

www.lepuski.fi/lippumeri.html

22 Leppävaaran asema

Rantaradan Albergan seisake avattiin 1904. Vaatimaton odotusvaja ja asemamiehen tupa rakennettiin 1907 ja laajennettiin 1920. Aseman suomenkielinen nimi otettiin käyttöön 1925. Lähistöllä olivat G. Landéns Lanthandel, Mansikkalan leipomo sekä puhelinsentraali.

Pieni puinen rakennus palveli vilkastuvaa liikennettä vuosikymmenet, kunnes purettiin 1999, kun sillä ei katsottu olevan rakennustaiteellista arvoa.

Raimo Teränteen keskustasuunnitelmassa 1996 kaupunginosan sydämenä oli suuri asemantori, jonka ympärille asetettiin tavarataloja, toimistoja, hotelli ja asuntoja. Elanto ei kuitenkaan suostunut purkamaan paikalta Maxi-markettia, joten idea hylättiin.

Joukkoliikennekeskus valmistui 2002 Teränteen suunnittelemana. Terminaalissa kohtaavat junat ja liityntälinjat, säteittäiset ja kehämäiset seutubussilinjat sekä tulevaisuudessa pikaraitiotie.

Panorama Tower on uuden uljaan Leppävaaran maamerkki helikopteritasooneen. Se valmistui 2008, suunnittelija Larkas & Laine. Taitavasti ahtaaseen paikkaan rakennettu teräsrunkoinen torni on 73 metrillään Suomen neljänneksi korkein toimistorakennus.

www.vr.fi/cs/vr/fi/leppavaara_fi

www.raidejokeri.info/?page_id=32

www.panoramataower.fi

www.projektiuutiset.fi/fi/artikkelit/panorama-tower-ja-selloparkki

Tietolaatikko: Rantarata

Helsingin ja Turun välisen rannikkoradan perustamisesta päätettiin 1887 säätyvaltiopäivillä. Suunnittelun jälkeen sai rautatien ylihallitus käskyn panna viipymättä käyntiin radan toteutuksen. Tammikuussa 1900 päästiinkin aloittamaan valmistelevat työt. Rata avattiin säännölliselle liikenteelle 1.9.1903. Aluksi Espoossa oli asemat Kauklahdessa ja Espoon kirkonkylässä sekä seisake Kilon kartanon lähellä. Sähköistäminen alkoi 1960-luvulla – Turkuun saakka sähköt saatiin 1995.

Lähiliikenne sähköjunilla Helsingistä Kirkkonummelle käynnistyi 1969. Kaupunkirata Pasilasta avattiin rantaradan viereen 2001 mm. Leppävaara-seuran harjoittaman lobbauksen ansiosta, mahdollistaen junavuorojen tuntuvan lisäämisen. Kaupunkiradan jatkaminen Espoon keskukseen on ollut suunnitteilla pitkään.

fi.wikipedia.org/wiki/Rantarata

POHJOIS-LEPPÄVAARA

29 kohdetta • 4 tietolaatikkoa • 4 km

1 Läkkitori

Vuonna 1985 rakennettu Läkkitori oli aikoinaan Espoon vilkkain. Torikaupan hiljennettyä tienoa oli pitkään huonossa maineessa rauhattomuutensa vuoksi. Torin ja kävelyraitin pintakin kupruili vuosikaudet, kunnes koko alue kaivettiin auki 2,5 metrin syvyydeltä ja rakennettiin uudelleen vuosina 2013–15.

Kauppakeskus Galleria on myös vuodelta 1985, uudistettu 2011–12. Nyt Galleriassa toimii päivittäistavarakauppa ja parikymmentä erikoisliikettä.

Gallerian kulman torni oli aikanaan taivaita kurottava maamerkki, nyt se näyttää pikkuruiselta torin toisella puolella kohoavan asuintornin rinnalla. ”Leppävaaran torni” valmistui 2010, suunnittelijana Timo Vormala. Savimaalla 58 suurpaalun varassa lepäävä 21-kerroksinen ja 68-metrinen betonitalo on Espoon toiseksi korkein asuinrakennus.

Ensimmäisen maailmansodan linnoitustöiden aikaan 1915–17 täällä oli venäläisten hevoshaka, toisen maailmansodan aikaan leppävaaralaisten viljelypalstoja. Viime sotien jälkeen urheiluseurat ja muut aktiiviset kansalaispiirit rakensivat paikalle talkoilla urheilukentän. Leppävaara-seuran 1996 paljastama muistolaatta on terveysaseman seinässä.

www.kauppakeskusgalleria.fi

www.projektiiutiset.fi/fi/artikkelit/leppavaaran-torni

2 Leppävaaran raitti

Pohjois-Leppävaaran rakentaminen lykkääntyi aikanaan parikymmentä vuotta, kun 1960-luvun ylimitoitettut suunnitelmat herättivät laajamittaisen vastustuksen vanhoissa asukkaissa.

Nyt alueella on varsin yhtenäinen 1980-luvun kaupunkimiljö. Professori Olli Kivisen suunnitelmasta muokattu asemakaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa äärimmäisen niukasti tasaäänin, puheenjohtajan äänen ratkaistessa.

Keskusakselina on puoli kilometriä pitkä, kaareva kävelyraitti, jonka varressa on sekä julkisia että kaupallisia palveluja. Niistä tunnetuin on teatteriravintola Alberga, joka aloitti esitykset jo 1990. Leppävaara-seura järjestää täällä Espoon suurimmat raittikarnevaalit joka syyskuun alussa vuodesta 1992. Alueen nimistö tulee Harakan työväenasutuksen ammattiperinteestä: löytyy mm. leipurin, maalarin ja muurarin kujat.

www.ravintolaalberga.fi

www.raittikarnevaalit.fi

www.youtube.com/watch?v=gb7tFAW3rHw

3 Ylänteen huvila

Rakennuttaja kupariseppä Mauno Fredrik Hättinen 1910-luvulla Mäkkylässä puustellilta vuokraamalleen tontille. Todennäköisesti Eliel Saarinen on suoraan tai välillisesti vaikuttanut rakennuksen kansallisromanttiseen arkkitehtuuriin, sillä Hättisen liike suoritti Helsingin Rautatieaseman tornin kattamistyöt. Huvilan yksityiskohdat ovat poikkeuksellisen hyvin tehdyt ja erittäin koristeelliset.

4 Laturinkallio

Kallion lakea kiertää ensimmäisen maailmansodan aikainen taisteluhauta, josta osa on viimeistelyt betonoimalla ja harkkokivillä. Varustus on osa venäläisten rakennuttamaa Helsingin maalinnoituksen tukikohtaa XXVIII. Osa tulipesäkkeistä ja suojahuoneista on myöhemmin räjäytetty vahvikkeena olleita ratakojoja uuteen käyttöön otettaessa, osa on jäänyt muuten vain rakentamisen alle. Polut ja silta ovat vuodelta 2003 ja kaupungin ylläpitämät. Avokalliolta aukeaa näköala yli Leppävaaran laakson.

Yhteinen tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

Venäjän Itämeren laivaston tuhouduttua Japanin-sodassa Tsushimassa 29.5.1905 päätti keisari Nikolai II rakennuttaa pääkaupunkinsa Pietarin suojaksi laajan linnoitusjärjestelmän. Siihen kuuluvan Helsingin maalinnoituksen varustuksia kaivettiin vuodesta 1914 alkaen. Keisari itse tarkasti työmaan Albergassa 1915. Linnoitustöissä oli

mukana suuri joukko pääkaupunkiseudun asukkaita sekä metsätoissa venäläisten Kaukoidästä tuomia hunguuseja. Varustukset ulottuvat yhtenäisinä Vuosaaresta Westendiin. Maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen työt vähitellen loppuivat.

Linnoituksen ainoa taistelu käytiin 11.4.1918 Suomen sisällissodan loppuvaiheessa saksalaisten ja Helsingin punakaartin välillä (ks. kohteet 9 ja 26).

Maalinnoinituksen kaikki säilyneet rakenteet ovat muinaismuistolain suojaamat.

[www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)
[muut_aineistot/museot/verkko/valli/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)

www.novision.fi/viaporivaus.htm

www.lepuski.fi/valleilla_03032014.html

5 Vallikallio

Lähtien korkein kalliokumpare kohoaa 50 metriä merenpinnan yläpuolelle. Sitä kutsuttiin Ruotsin vallan ajoilta lähtien Orolankallioksi ja ympäröiviä tienoita Orolaksi, kunnes 1970-luvun kaavataistojen yhteydessä nimi muutettiin Vallikallioksi.

Osana Helsingin maalinnoinituksen tukikohtaa XXVIII louhittiin kallioon 14 suojarakennusta, kahdeksan tuliasemaa ja paikka neljän 229 mm:n mörssärin patterille.

Sittemmin 1930-luvulla näillä kallioilla harjoitelti Mäkitiellä balettikoulua pitäneen Lullan Sundströmin liikuntabalettiryhmä ja tuotiinpa presidentinlinnan matotkin tuulettumaan tänne.

6 Ajurinmäen päiväkot

Valmistui 2009, suunnittelija arkkitehtitoimisto Frondelius+Keppo+Salmenperä. Vapaamuotoinen rakennus kätkee sisäänsä mm. tunnelmallisen, koivulaudalla verhoillun salin. Valopiiput tuovat luonnonvalon sisätiloihin. Pihan on suunnitellut Soile Heikkinen säästäten paikalla aiemmin olleiden huviloiden vanhat omenapuut.

Päiväkodissa on neljä lapsiryhmää: Menninkäiset, Haltijat, Tiitäiset ja Maahiset. Ajurinmäki on yksi Espoon esittelypäiväkodeista. Rakennus on esitelty myös Arkkitehti-lehdessä 2/2010 ja Rakennustaiteen museon katsauksessa.

www.afks.fi

[www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Ajurinmaen_paivakoti)
[Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Ajurinmaen_paivakoti)
[Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Ajurinmaen_paivakoti)
[Ajurinmaen_paivakoti](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit/Leppavaara/Ajurinmaen_paivakoti)

7 Valumuotti

Metallista muottia käytettiin tykinalustojen valamiseen Helsingin maa- ja merilinnoituksen rakentamisen yhteydessä (ks. tietolaatikko). Nyt kukkapenkkinä näköalapaikalla, jonka tosin alapuolelle rakennettu uusi kerrostalo peittää. Syreenipensas on vanhaa kantaa Harakan torpan pihasta.

Saksalaisten hyökätessä illalla 11.4.1918 kaatui täällä Orolanmäen länsirinteellä kolme harakkalaista: Heikki Himberg, Vilho Palmu sekä tämän poika, isänsä perään lähtenyt 14-vuotias Sulo Palmu. Suvun perimätiedon mukaan leski Ida Palmu haki ruumiit seuraavana päivänä ja hautasi talonsa pihaan. Sisällissodan tapahtumia Leppävaarassa ovat selvittäneet mm. Tuula Melkas ja Raija Tainio.

Viereiset 8-kerroksiset tornitalot vuodelta 1987 olivat aikanaan Leppävaaran korkeimmat. Puolipyöreitä erkkereitä voisi pitää muistona huvila-aikakauden tyylistä.

8 Åbergin talo

Rakennusmestari Johan Henrik Malkin noin vuonna 1911 rakentama, paikallisen rakennushistorian kannalta arvokas huvila on koottu Helsingistä tuoduista purkuhirsistä. Torni oli tuohon aikaan yleinen, mutta toisen kerroksen lasiveranta harvinainen ratkaisu. Talo on parhaiten säilynyt Bergansin palsta-alueen eli Harakan 1910-luvun rakennuksista.

Talossa asuivat alkuvaiheessa Leppävaaran kartanon perustaja Lauri af Heurlin ja näyttelijä Elli Tompuri perheineen. Vuodesta 1919 lähtien Helsingin rouvasväenyhdistys piti talossa lastenkotia, kunnes 1929 tontin osti Axel Herman Åberg. Nykyisin kaupungin omistama, Leppävaara-seuran aloitteesta peruskorjattu, toimii avoimena päiväkotina.

[www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Avoimet_paivakodit/Abergin_lastentalon_avoin_paivakoti)
[Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Avoimet_paivakodit/Abergin_lastentalon_avoin_paivakoti)
[Avoimet_paivakodit/](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Avoimet_paivakodit/Abergin_lastentalon_avoin_paivakoti)
[Abergin_lastentalon_avoin_paivakoti](http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito/Paivahoidon_toimipaikat/Avoimet_paivakodit/Abergin_lastentalon_avoin_paivakoti)

Tietolaatikko: Elli Tompuri Leppävaarassa

Näyttelijä ja radikaali kulttuuripersoona Elli Tompuri (1880–1962) syntyi Vehkalahdella Kymenlaaksossa. Hän opiskeli Helsingissä, Pariisissa sekä Wienissä tehden läpimurtonsa 1905 Salomen roolissa Suomen Kansallisteatterissa.

Tompuri avioitui pankinjohtaja Lauri af Heurlinin kanssa 1910. Saapuessaan miehensä hankkimille tiluksille Albergaan 1911 Tompuri totesi: ”Tämähän on Leppävaara.” Siitä tuli uuden kartanon nimi, vuodesta 1925 rautatieaseman suomenkielinen nimi ja sitä kautta koko paikkakunnan nimi.

Ennen päärakennuksen valmistumista perhe asui Åbergin huvilassa. Näyttämödiivasta ei kuitenkaan ollut maatalon emännäksi. Pariskunta erosi 1919 ja sen jälkeen Tompuri vieraili Leppävaarassa harvoin – kuitenkin vielä yli 70-vuotiaana hän kävi joskus Leppävaaran yhteiskoululla lausumassa.

fi.wikipedia.org/wiki/Elli_Tompuri

[www.lepuski.fi/](http://www.lepuski.fi/Leppavaaran_kartano_01032015.html)

[Leppavaaran_kartano_01032015.html](http://www.lepuski.fi/Leppavaaran_kartano_01032015.html) (Martti af Heurlin kertoo kartano perustamisesta ja elämästä)

9 Valon tammi

Alvar Valo istutti tammen 1920-luvulla isovanhempiansa talon pihaan nykyisten Lintuvaarantien ja Veräjäkallionpolun välissä. Se on kuin ihmeen kaupalla säilynyt katua levennettäessä.

Jo vuosina 1912–22 tontilla toimi Axelssonin ruokakauppa ja viime sotien jälkeen Merilehden kauppa, jossa oli apulaisena tuleva seurapiirijulkkis Tabe Slioor.

Viereisellä tontilla mäkeä alaspäin toimi vuosina 1926–31 Leppävaaran ensimmäinen elokuvateatteri, Karl Kosken perustama **Kino Pirtti**, jonka avajaisnäytöksenä esitettiin *Ben Hur*. Vahtimestarina toimi Kosken sisar Lydia Valo ja koneenkäyttäjinä tämän pojat Alvar ja Leo.

fi.wikipedia.org/wiki/Tabe_Slioor

[fi.wikipedia.org/wiki/Ben-Hur_\(vuoden_1925_elokuva\)](http://fi.wikipedia.org/wiki/Ben-Hur_(vuoden_1925_elokuva))

10 Harakan torppa

Harakka oli yksi Albergan kartanon kahdeksasta torpasta. 1860-luvun kartalla se on merkitty autioksi nimellä Gammelbacka. Myöhemmin Harakka tuli kuulumaan Albergasta 1911 erotettuun Leppävaaran kartanoon, jolloin siinä asui kartanon renkejä ja muonamiehiä. Torpan vaiheista tai siihen liitetyn Harakka-nimen alkuperästä ei ole paljoa tietoa. Rakennus purettiin 1960-luvun lopulla.

Tietolaatikko: Harakan nousu ja tuho

Bergansin Koskiset aloittivat 1907 tonttien myymisen metsäpalstaltaan, joka ulottui Orolanmäeltä pohjoiseen. Harakan torppaa sivuava polku nimettiin Valtatieksi ja ensimmäinen poikkikatu Alkutieksi. Ensimmäinen jako käsitti noin 70 tonttia ja myöhemmät vaiheet 1920-luvulle tultaessa kaikkiaan 300 lisää. Tonttien koko pieneni pohjoiseen mentäessä.

Koko alue sai nimekseen Harakka. Siitä kehittyi jo 1910-luvulla "oikea sosialistien pesäpaikka" – saati kun sisällissodan jälkeen Koskiset ottivat vastaan paljon Helsingistä hädätettyjä punaisia perheitä.

Harakan kunnallisseura perustettiin 1927 ajamaan Leppävaaran eroamista Espoosta yhteistyössä radan eteläpuolisen Albergan yhdyskunnan kanssa.

Leppävaaran huvilanomistajien yhdistys perustettiin 1941 paikallisten olojen kehittämiseksi ja epäkohtien korjaamiseksi. Se vastusti pontevasti Espoon jakoesityksiä ja liian tiiviinä pitämäänsä kerrostalokaavoitusta. Yhdistys toimii edelleen nimellä Lintuvaaran omakotiyhdistys ja on yksi Espoon vanhimpia kaupunginosayhdistyksiä.

Leppävaaran kaavataisteluiden yhteydessä 1960-luvulla pahamaineisen Harakan pohjoisosan nimi muutettiin Lintuvaaraksi, eteläosan Vallikallioksi ja samalla vaihdettiin kadunnimet. Alkuperäisen torpan tontti jäi Lintuvaarantien ja Harakantien risteyksen levennyksen alle 1970-luvun alussa.

www.lepuski.fi/

[Harakan_palstoitus_23012015.html](http://www.lepuski.fi/Harakan_palstoitus_23012015.html)

www.lepuski.fi/Faven_20112014.html

11 Hippoksen talo

Leppävaaran ensimmäinen tornitalo valmistui 1987, suunnittelija K. A. Pinomaa. Suomen Hippos ry on suomalaisen raviurheilun ja hevoskasvatuksen keskusjärjestö, perustettu 1973. Taloon on sijoittunut myös yrityksiä ja Espoon kaupungin toimintoja.

Samalla tontilla sijaitsi aikaisemmin Leppävaaran yhteiskoulun puinen, 1955 valmistunut rakennus, jossa myöhemmin toimivat myös työväenopisto sekä kauppakoulu.

www.hippos.fi

12 Leppävaaran kirkko

Valmistui 1979, suunnittelija Olli Kuusi, peruskorjaus 2008–09. Kirkko korkealla kalliolla suojaisine sisäpihoineen tuo mieleen vanhan luostarin. Vaikutusta vahvistavat vielä tiilimuuratut seinät ja holvaukset. Salissa on 315–450 istumapaikkaa. Urut ovat Kangasalan urkutehtaan valmistamat 1982, peruskorjattu 2010.

Tontille on suunniteltu sirottelualueita tuhkahautauksia varten.

Leppävaaran seurakunta on perustettu 1964. Siinä on nykyään noin 26 000 jäsentä.

www.leppavaaranseurakunta.fi

13 Veräjäkallio

Kallio on granodioriittia, joka muinoin tunkeutui kiviluolana ympäröivän merenpohjan vulkaanisiin kiviin. Granodioriittissa nähdään tummia sulkeumia, joita se kaappasi mukaansa sivukivistä, sekä kiven pinnassa viimeisimmän jääkauden jättämiä uurteita.

Kalliolla kasvaa mäkitervakkoa, ahosuolaheinää, isomaksaruohoa, kultapiiskua ja pihlajaa, joka on muinaissuomalaisen pyhä puu.

Veräjäkallion kupeessa, noin 20 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolella on Litorina-meren aikainen muinaisranta.

www.geologia.fi/index.php/

[2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-40-22/kivien-kiertokulku](http://www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-40-22/kivien-kiertokulku)

www.geologia.fi/index.php/

[2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-39-11/2011-12-21-12-39-51/itaameren-historia](http://www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-39-11/2011-12-21-12-39-51/itaameren-historia)

14 Leppävaaran koulu

Rakennuksen vanhin osa valmistui Leppävaaran kansakouluksi 1939, suunnittelija Kaj Salenius. Se oli Espoon suurin koulu yli 240 oppilaallaan ja toiseksi suurin rakennus heti kivikirkon jälkeen. Koulutalo palveli sotavuosina armeijan käytössä ja kului pahoin.

Laajennuksesta 1950 huolimatta kansakoulu kärsi tila- ja huolinta-ongelmista, kunnes siirtyi uudisrakennukseen Veräjätaloon 1967. Vanhan sai käyttöönsä kansalaiskoulu, jossa oli liike-, talous- ja teknillinen linja. Vuonna 1972 Suomen kouluissa luovuttiin lauantaityöpäivästä ja leppävaaralaiset hautasivat sen juhlaallisesti koulun pihaan valtakunnan median läsnäollessa.

Peruskoulujärjestelmän myötä 1977 Leppävaaran kouluun sijoittui yläaste, oppilaita oli tässä vaiheessa 703. Rakennus saneerattiin 1980–81. Nykyinen noin 300 oppilaan yläkoulu on ollut liikuntapainotteinen vuodesta 1991 alkaen ja siellä aloitettiin maahanmuuttajien integroitu opetus jo 1995.

www.espo.fi/leppavaarankoulu

Tietolaatikko: Koulupolku Albergasta Veräjätaloon

Amalia Kiseleff perusti Albergan kartanonväen lapsille yksityisen kansakoulun 1881. Se siirtyi Espoon kunnan hallintaan 1893 ja jatkaa edelleen Boställsskolanin nimellä Mäkkylänkujalla.

Suomenkielisen väestön lisääntyessä perustettiin Kustaa Koskisen johdolla Albergan suomenkielinen kansakoulu 1906. Se toimi ensin vanhassa tuvassa nykyisen Ajurinkadun kulmassa, sitten Bergansissa, Loviselundissa ja Albergan kartanolla, kunnes oma koulutalo valmistui 1921 nykyisen Veräjätaloon koulun paikalle. Oppilaita oli tässä vaiheessa jo 99 ja opettajana Edla Sippola peräti 34 vuoden ajan. Eteisaulassa oli kaksi kirjakaappia: Leppävaaran ensimmäinen yleinen kirjasto.

Vuodesta 1937 koulun nimeksi tuli Leppävaaran suomalainen kansakoulu. Väestönkasvun myötä

perustettiin Lintuvaaran koulu 1957 ja Mäkkylän koulu 1962.

Espoon ensimmäinen apukoululuokka aloitti Leppävaaran kansakoulussa 1952 ja koulun nimi muutettiin Vallivaaran apukouluksi 1957.

Sittemmin Leppävaarasta on tullut erityisopetuksen edelläkävijä. Rehtori Jorma Karin johdolla luotiin 1967 kokonaisuus, jossa aivovaurioiden ja huonokuuloisten koulut, tarkkailukoulu sekä ns. normaaliluokat toimivat samassa yhteisössä. Kari sai työstään 1983 Vuoden uusmaalainen -mitalin.

Jo yli satavuotiaat juuret omaavan koulun haasteena on 1990-luvulta lähtien ollut maahanmuuttajien opetuksen kehittäminen ja opetuksen yksilöllistäminen.

15 Veräjätalon koulu

Yhtenäinen peruskoulu muodostettiin 2012 yhdistämällä samassa pihapiirissä toimineet Veräjätalon koulu, Vallivaaran koulu ja Veräjätalon koulu. Oppilaita on vajaat 300. Koulu tarjoaa laadukasta perusopetusta eri kulttuuritaustoista tuleville ja mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevien oppimisen, mukaan lukien kuulovammaiset ja vaikeista kielenkehityksen häiriöistä kärsivät oppilaat.

Päärakennus vuodelta 1967 noudattaa aikansa suunnittelunormeja. Pihalla betoniin valettu Luna-koira katsoo kuuta. Patsas kunnostettiin kesäkuussa 2005. Entisessä Veräjätalon erityiskoulussa on julkisivussa Marjatta Weckströmin betonireliefi *Fenixin horisontti* vuodelta 1984.

Koululla harjoitteli vuosina 1978–2009 Veräjätalon kuoro, joka saavutti laajaa mainetta koti- ja ulkomailla. Kuoroa johti sen perustaja, Veräjätalon koulun musiikinopettaja Johan Perälähti.

Samalla paikalla oli aiemmin Leppävaaran kansakoulu, joka aloitti toimintansa nykyisellä Perkkäällä 1906.

www.espoo.fi/verajapellonkoulu

www.emma.museum/node/2548

16 Veräjätalonkadun huvilat

Upeasti säilyneet huvilat antavat viitteen 1910-luvun huvilayhdyskunnan tunnelmasta. Terassien

rakentamisessa on käytetty muinaisrannan rantakiviä. Kadun toisella puolella on koulukampukseen liittyvä liikuntahalli ja nuorisotila.

17 Leppävaaran lukio

Perustettiin vuonna 1955 yksityisen kannatusyhdistyksen voimin Leppävaaran yhteiskouluksi, rakennus valmistui 1959. Rehtorina oli 30 vuotta Päiviö Alaranta ja kanslistina hänen puolisonsa Aira Alaranta. Edelleenkin heidän nimeään kantaa stipendirahasto.

1980-luvulla Espoon koulujen opetussuunnitelmissa korostettiin kotiseudun tuntemusta. Nykyisessä vajaan 350 oppilaan liikuntapainotteisessa lukiossa on valittavana 19 liikuntakurssia, laaja kieliohjelma sekä paljon soveltavia kursseja matemaattis-luonnontieteellisissä aineissa. Urheilulinjalla huippu-urheileva nuori voi harjoitella omaa lajiaan opiskelun ohella.

www.leppavaaranlukio.fi

18 Albergan rautakaivos

Malmisuonen löysivät 1840-luvun alussa kaivosmiehet Josef Hammar ja Isak Sik. Alue kuului tuolloin Albergan kartanoon. Malmin rautapitoisuus on 23–31 %. Sitä louhittiin vuosina 1844–51 täältä yhteensä 120 tonnia kolmesta eri kaivannosta, joista suurin on altaan 3 x 6 metriä ja syvyydeltään 4 m. Malmi kuljetettiin Tarvon lastauspaikalle ja laivattiin sieltä edelleen, mutta sen myynnissä oli vaikeuksia heikon laadun vuoksi. Kaivos on muinaismuistolain suojaama, nykyisin veden täyttämä ja aidattu.

19 Leppävaaran urheilupuisto

Urheilupuistossa on Espoon suurin yleisurheilustadion, jossa 8-ratainen juoksurato, nurmikenttä ja 2 800 katettua istumapaikkaa sekä 1 500 paikan avokatsomo. Katsomorakennuksessa on kuntosali ja juoksusuora.

Urheilupuistosta löytyy lisäksi tekonurmikenttiä, hiekkakenttä, tekojäähäykä, sähkö-, koripallo- ja tenniskentät, pituushyppypaikka, Angry Birds -leikkipuisto sekä nuorten aloitteesta rakennettu

Suomen suurin skeittiparkki ”Moon” suunnittelijanaan Janne Saario.

Vuonna 2011 siirtyi Leppävaaraan Espoon suurin vuotuinen ulkoilmafestari Kivenlahti Rock.

Alueella on myös valaistu kuntorata sekä hiihtoladut, harjoitusjäähalli, monipuolinen urheiluhalli sekä uimahalli.

Leppävaara-seura on vuosikymmeniä toivonut maauimalaa ja nyt näyttää, että toive toteutuu vuonna 2016. Samalla peruskorjataan ja laajennetaan uimahallia, joka valmistui 1969 suunnittelijanaan Osmo Lappo. Aulassa odottaa Olavi Valavuoren tiukan konstruktivistinen, punahehkuinen mosaiikkiteos *Spektri* vuodelta 1972.

www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Liikunta/Liikunta_ja_ulkoilupaikat

www.lansivayla.fi/artikkeli/283389-suomen-suurin-betoninen-skeittipuisto-vetaa-vakea-leppavaaraan

www.jannesaario.com/Moon

www.kivenlahtirock.com

www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Rakentaminen/Kaupunki-suunnittelee_rakentaa_ja_yllapitaa/Ajankohtaisia_toimitilanhankkeita/Leppavaaran_uimahallin_peruskorjaus_ja_maauimala

20 Kilon krouvi

Krogenin mäellä on ollut Kilon kartanon krouvi ainakin jo 1704. Tässä kohtaa erosivat toisistaan Kuminkaantieltä Bembölestä Helsinkiin vievä haara ja sen talvitie suoraan peltojen poikki.

Kun Helsingistä tuli pääkaupunki 1812, maantien merkitys kasvoi huomattavasti. Kilon kartanon omistajan, sotakamreeri Johan Agricolan ehdotus perustaa kestikievari hyväksyttiin 1822. Tämä korvasi vanhemman Bembölen Glimsin kestikievaripaikan ollen toinen Espoon kahdesta kievarista tuohon aikaan. 1830-luvun alussa kievari siirrettiin Gransinmäelle.

Krogenin mäellä oli asuinrakennuksia vielä 1920. Nyt jäljellä rehevä kasvillisuus hienoine mäntyineen ja runsaasti rakennusten kivijalkoja.

Lähellä Vanha maantie ylittää Monikonpuron pitkin siltaa, jonka vanhin kiviholvattu osa on mahdollisesti peräisin 1930-luvulta.

alk.tiehallinto.fi/tiehist/rantatie.htm

www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/kestikievari/

Ks. yhteinen tietolaatikko: Monikonpuro

21 Thorstorp

Hembygdens vänner i Alberga -yhdistyksen nuorisoseurantalo valmistui syksyllä 1911 puuseppä Landenin suunnittelemana, komealle paikalle Kilon kartanolta ostetulle tontille. Ruotsinkielinen monipuolinen kulttuuriyhdistys on vanhin Leppävaarassa toimiva yhdistys, perustettu 1909.

Kaksikerroksisen hirsirakennuksen materiaalina on käytetty mm. purkutaloa Helsingistä. Historiallisesti arvokas nuorisoseurantalo on palvellut lisäksi pienten lasten kouluna, kirjastona, kirkkona ennen Perkkaan kappelin valmistumista sekä vuosina 1915–17 venäläisten sotilaiden käytössä. Taloa on kunnostettu viimeksi 2002 ja sen saleja vuokrataan mitä erilaisimpiin tapahtumiin.

www.hva.fi/historik/

22 Kestikievari

Suuri kestickievarirakennus 1830-luvulta on lajinsa harvinainen edustaja, vanhin säilynyt rakennus Leppävaarassa ja visusti suojeltu. Se on erikoinen hirsinen lyhytnurkkainen, aumakatto on tiilinen, seinät pystylaudoitettu ja punamullattu.

Viimeinen kievarinpitäjä oli Viktor Ek vuodesta 1880. Paikka oli kuitenkin liian kaukana pääteiden risteyksestä, joten kestickievari siirtyi takaisin Glimsiin 1891 ja tämä rakennus muutettiin Kilon kartanon työläisasunnoiksi.

Maantien varressa on vanha kivinen kilometripylväs, joka kaipaisi kunnostamista kuten kievarikin.

www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/kestikievari/

www.lepuski.fi/kievarit_11052014.html

alk.tiehallinto.fi/upiiri/tied/kilometritolpat.htm

23 Laurea-ammattikorkeakoulu

Vanha osa valmistui 1969–72 Espoon kauppakoulun, työväenopiston ja pääkirjaston käyttöön, suunnittelijat Timo ja Tuomo Suomalainen. Kauppakoulun laajennus ja muutos Laurea-ammattikorkeakouluksi 2002, suunnittelija Timo Suomalainen.

Kelloseppäkoulu muutti 2007 entiseen kirjastoon, jonka saleista aukeaa näköaloja Monikonpuron laaksoon. Pienen pääoven edessä on Erkki Kannoston omakuva *Lampaankantaja* vuodelta 1974, kaupungin hankkima 1979.

Laurea-ammattikorkeakoulu perustettiin 1992 Vantaan väliaikaisen amk:n nimellä. Nyt se toimii kautta Uudenmaan kuudella paikkakunnalla, opiskelijoita on 7 500. Leppävaaran kampuksella järjestetään liiketalouden, matkailu- ja palveluliiketoiminnan, tietojenkäsittelyn sekä turvallisuusalan koulutusta.

Samalla mäellä toimi vuosina 1902–67 Albergan ruotsinkielinen kansakoulu. Sen vieressä Viktor Ekin Loviselundin huvilan alakerrassa toimi Albergan suomenkielinen kansakoulu 1915–18 ja sitten Pelastusarmeijan poikakoti vuoteen 1954.

www.laurea.fi/laurea/kampukset/leppavaara

www.emma.museum/node/2549

www.kelloseppakoulu.fi/kelloseppakoulusta.html

www.lepuski.fi/Ek_24032014.html

24 Metropolia-ammattikorkeakoulu

Laaja rakennus valmistui 1988, suunnittelija Hannu Jaakkola. Linnamaisen kompleksin etupiha avautuu Vanhalle maantielle muodostaen yhtenäisen kampusalueen vastapäisen Laurean kanssa.

Espoon–Vantaan teknillinen oppilaitos perustettiin vuonna 1985 ja nimettiin vakituisesti ammattikorkeakouluksi 1996. Metropolia-amk syntyi 2008, kun EVTEK ja Helsingin amk Stadia yhdistyivät. Nyt Suomen suurin lajissaan: opiskelijoita yli 16 000 ja opetuspaikkoja 16 ympäri pääkaupunkiseutua. Metropoliassa on kaikkiaan 67 eri koulutusohjelmaa, joista Leppävaarassa toimivat atk, maanmittaus, media, rakennusalan työnjohto, talotekniikka sekä tuotantotalouden logistiikka.

www.metropolia.fi/yhteystiedot/vanhan-maantien-toimipiste

25 Nupukivenkallio

Helsingin maa- ja merilinnoituksen tarkoitus oli suojata Pietaria saksalaisten mahdolliselta hyökkäykseltä. Suomen sisällissodan lopulla saksalainen divisioona nousikin maihin Hangossa 3.4.1918 ja eteni 9 000 miehen vahvuisena kohti punaisten hallussa ollutta Helsinkiä. Sen kärki saapui 10.4. Kilon kartanon maastoon. Vastassa nykyisten Nupukivenkallion ja Ruusutorpanpuiston tukikohdissa oli noin 1 500 Helsingin ja Uudenmaan punakaartilaisia sekä myös harakkalaisia siviilejä.

Albergan asemalla neuvoteltiin antautumisesta, mutta punaisten johto ei siihen suostunut ja saksalaiset jatkoivat hyökkäystä 11.4.1918 kello 16. Punaisten vetäytyivät Orolanmäkeen. Nyt saksalaiset lähtivät saartamaan rintamaa Ruukinrannan ja Harakan kautta, jolloin tappioita kärsineet punaiset joukot hajaantuivat Helsingin suuntaan.

Kallion eteläpuolelta louhittiin mukulakiveä Helsingin Mannerheimintielle vuonna 1925.

weege.eespoo.fi/museot/verkko/valli/vakay.htm

26 Leppävaaran VPK

Albergan vapaapalokunta perustettiin jo 1907, mutta sen toiminta hiipui. Nykyinen VPK aloitti 1925 ja mukana oli heti ensimmäisenä vuonna 35 jäsentä. Sen lipun suunnitteli Akseli Gallen-Kallela. Hälytysosastossa on nykyään 40 henkeä ja nuorisosastossa 15, pääkalustona sammuusauto tunnuksella LU131. Kannatusyhdistys perustettiin VPK:n naisosastona vuonna 1927.

Aikanaan vapaapalokunnilla oli suuri merkitys paitsi palontorjunnassa, myös eri väestöosien yhdistämisessä yhteisen edun nimissä. Nykyisin vakinaisen palokunnan reservinä on Espoossa kuusi vapaaehtoista sopimuspalokuntaa.

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen Espoon viides **aluepaloasema** valmistui VPK:n viereen 2007.

www.leppavaaranvpk.fi

www.lup.fi/fi-FI/Pelastuslaitos/Paloasemat/Espoon_paloasemat/Leppavaaran_paloasema

27 LähiTapiola-ryhmä

Talo valmistui 1991 Lähivakuutuksen pääkonttoriksi, suunnittelija arkkitehtitoimisto Ruokosuo. Rakennus luo miltei kansainvälistä tunnelmaa Leppävaaran pohjoiseen keskustaan. Pääoven edessä on Kari Juvan kulmikas pronssiveistos *Lämmin sade* vuodelta 1997. Siinä säidenhaltija nojaa optimistisesti hieman eteenpäin. Sade on tosin nyttemmin katkaistu.

Vuonna 1770 kuningas Adolf Fredrik antoi pitäjien paloapuyhdistysten perustamisesta lain, josta paikallisen lähivakuutustoiminnan lasketaan alkaneen. Vakuutusyhdistysten jälleenvakuuttajat yhdistyivät 1983 Lähivakuutus-yhtiöksi.

Tapiola-yhtiöiden juuret ovat puolestaan vuonna 1857 alkaneessa keskenäisessä vahinkovakuutustoiminnassa. Vuonna 2013 Tapiola yhdistyi Lähivakuutuksen kanssa Suomen suurimmaksi vahinkovakuuttajaksi ja 2014 ryhmään liittyi myös työeläkeyhtiö Eläke-Fennia.

www.lahitapiola.fi/tietoa-lahitapiolasta/lahitapiola-ryhma/yhtioryhmatietoa/historia

O H E I S K O H T E E T

28 Kyyhkysmäen siirtolohkare

Kyyhkysmäki 18:n ja 20:n välissä on suuri siirtolohkare graniittigneissiiä. Porausjäljistä päätellen se on räjäytyksen seurauksena haljennut ja siihen on muodostunut pieniä luolia. Siirtolohkare on ollut lasten leikkipaikka ainakin viime vuosisadan alusta lähtien.

29 Vallikadun tammi

Yksi Espoon komeimmista tammista: ympärysmitta rinnan korkeudelta mitattuna yli 3 metriä, ikää yli 350 vuotta. Rauhoitettu 9.8.1956. Tammi on monien kelttiläisten, germaanisten ja itämerensuomalaisten kansojen pyhä puu, esiintyy mm. Kalevalassa.

P U U S T E L L I

19 kohdetta • 2 tietolaatikkoa • 4 km

1 Poliisiasema

Espoon apulaisnimismiehen päiväkirjamerkinät jatkuvat Albergassa sisällissodan jälkeen 31.5.1918. Poliisiasema oli ensin Albergan kartanon vanhassa portinvartijan mökissä ja vuodesta 1925 uudessa talossa, nykyisen Kehä I:n läntisen rampin keskellä.

Kieltolain aikaan 1919–32 Leppävaara oli Espoon pirtujahdin pääpaikka ja Tarvaspää puolestaan yksi salakuljetuksen keskuksista. Täyskieltoisella raittiusliikkeellä ei ollut Espoossa juuri jalansijaa kansan parissa. Eräs tunnetuimmista kieltolain vastustajista oli albergalainen taiteilija Ville Vallgren. Salakapakoita oli Espoossa runsaasti. Harakassa toimi viisi ”apteekkia” ja heti radan varressa poliisiaseman lähellä Huspuksi kutsuttu kahvila, josta sai pirtua teehen, kahviin tai vain kuumaan veteen sekoitettuna ”knorrina”.

www.espoo.fi/kaupunginmuseo/museot/verkko/kirkasta

2 Kehä I

Valmistui 1980, pituus 24,2 km Keilaniemestä Itäkeskukseen. Rautatien ylittävä silta valmistui jo 1965 helpottamaan liikennettä Hagalundintieltä Turuntielle. Kehä I palvelee enimmäkseen seudun sisäistä liikennettä. Se on Suomen vilkkain maantie: arkisin Pakilassa yli 90 000 ajoneuvoa vuorokaudessa ja täälläkin noin 70 000.

Kehätietä suunniteltiin alun perin Leppävaaran itäpuolelle Mäkkylän kallioiden halki. 1970-luvun taantumassa kuitenkin valittiin halvempi linjaus hyödyntäen Hagalundintien siltaa radan yli. Leppävaara-seura esitti 1990-luvulla tien siirtämistä tunneliin ympäristöhaittojen vuoksi ja vuonna 2011 näin tapahtuikin, tosin vain radan pohjoispuolella. Vanhalle tieuralle mahtuu 22 700 kerrosneliömetriä uutta rakentamista.

Arkadian mutka on saanut nimensä puretusta huvilasta. Kallioleikkauksessa on näkyvissä komea tumma amfiboliittipoimu ja punertava graniitti.

www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-uusimaa-tiehankkeet

www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-40-22/metamorfisten-kivien-luokittelu

3 Saksalaisen sotilaan hauta

Suomen sisällissodan loppuvaiheessa Saksan Itämeren divisioonan edetessä kohti Helsinkiä käytiin 11.4.1918 käytiin Albergassa taistelu, jossa kaatui 13 punaista ja kaksi saksalaista. Kun saksalaisten tapana oli haudata kaatuneet suoraan taistelukentälle, on tässä Xavier Brummerin hauta. Vuonna 1923 Ville Vallgren suunnitteli muistokiven, jonka veisti punagraniitista Guido Eriksson ja pystytti Albergan suojeluskunta.

www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/vasak.htm

4 Postipuunmäki

Albergan rautatieaseman avaamisen 1904 jälkeen lähimpiin mäkiin kaavoitettiin runsaasti huvilatontteja maat omistavien kartanoiden toimesta. Perimätiedon mukaan Mäkkylän uudisasukkaat kiinnittivät postilaatikkonsa kahteen postipuuhun tien kummassakin päissä.

Kerrostalorakentamiseen tähtäävä asemakaava vahvistettiin sisäasiainministeriössä 1980. Huviloista viimeiset, Villa Pallas ja Villa Milavida purettiin 1980-luvun puolivälissä uudisrakentamisen alta.

5 Rautakautinen asuinpaikka

Vuonna 1937 Frideborgin talon perunamaalta, nykyisen Armas Launiksen katu 5:n kohdalta löytyi raudasta valmistettu putkellinen keihäänkärki ja kaksi putkikirvestä. Koekaivauksen mukaan kyseessä on joko tilapäinen hautapaikka tai kätkö. Esineet ajoitetaan esiroomalaiseen (500–0 e.a.a.) tai vanhempaan roomalaiseen rautakauteen (0–200 j.a.a.). Tuohon aikaan rantaviiva kulki näillä paikkeilla. Löydöt ovat nuorimpia todisteita asutuksesta Espoossa esihistoriallisella ajalla.

6 Puustellinpuisto

Lähes luonnontilainen purolaakso on valtion omistuksessa Mäkkylän puustellin perintönä. Puro saa alkunsa Painiityltä ja laskee Monikonpuroon. Sen varressa oli mylly ainakin 1750. Mäellä oli myös sepän tupa ja sen juurella Turuntiellä krouvi. Nähtävissä on vanha patoallas ja jalopuulehto, jossa mm. jalavia ja saarneja. Espoon kaupunki ylläpitää Puustellinpuistossa kevyen liikenteen väyliä.

7 Mäkkylän puustelli

Mäkkylän kylässä oli keskiajalla viisi taloa. Kylä oli alun perin Kalkkipellonmäessä nykyisen Raha-automaattiyhdistyksen kohdalla, mutta siirtyi myöhemmin Puustellinmäkeen.

Helsingin pormestari Hans Olofsson osti kylän talot ja yhdisti ne ratsutilaksi vuonna 1611, siis 11 vuotta ennen Albergan kartanon perustamista. Mäkkylästä tuli perinnöllinen ratsutila 1648, kun sen omistaja Henrik Joensson aateloitiin nimellä Silfverswan.

Tila peruutettiin kruunulle 1711. Viaporin komendantit hallitsivat Mäkkylää vuodesta 1772: joukossa mm. amiraali Carl Olof Cronstedt, Ruotsinsalmen meritaistelun voittaja, joka luovutti Viaporin venäläisille 1808. Uusi päärakennus rakennettiin 1840-luvulla, suojeltiin 1980-luvun lopulla, kuitenkin paloi 1997. Tiluksia oli parhaimmillaan 425 hehtaaria, mistä peltoa 82 ha.

Maista palstoitettiin 1904–35 yhteensä 130 vuokratonttia, jotka muodostivat suuren osan Leppävaaran huvila-asutuksesta. Viimeisenä ja parhaiten säilyneenä näistä on edelleen Villa Yläne hienolla paikalla entisen Kehä I:n partaalla Mestarinkadulla.

Päärakennuksen pihapiirissä on löydettävissä kulttuurikasveja kuten pölkkyruohoa ja ukontulikukkaa, niittyalueella puolestaan on valtalajina nurmipuntarpää.

8 Arlainstituutti

Päärakennus valmistui 1954, laajennukset 1985 ja 1996. Asuntolakampus valmistui 1992, suunnittelija Raimo Teränne. Oppilaitoksen virallinen nimi on nykyään Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipiste ja sitä ylläpitää Invalidisäätiö Orton.

Arla tarkoittaa varhaista aamuhetkeä ennen auringonnousua. Erityisopetuksen koulutus- ja

kehittämiskeskus tarjoaa ainoana Suomessa ammatillista kuntoutusta ja koulutusta sekä asiantuntijapalveluita erityisesti näkövammaisille ja kuurosokeille. Leppävaaraan Arla siirtyi Kalliosta vuonna 1972.

Sitä ennen samalla paikalla toimi Valtion ammattikoulukoti, joka evakuoitiin sodan aikana Uudeltakirkolta Karjalan kannakselta. Koulukodin pojat tulivat eri puolilta Suomea ja olivat suosittuja Leppävaaran tyttöjen keskuudessa.

Ammattikoulussa oli metalli-, puutyö- sekä maatalouslinja, jolla oli Turuntien eteläpuolella navetta, talli, sikala, kanala, kasvihuoneet. Vielä 1970-luvun alussa viljeltiin Mäkkylän puustellin aikaisia viljapeltoja.

9 Puhujanpolku

Kunnallisneuvos Bertil Eriksson oli 1950-luvulla Espoon kunnanvaltuuston ahkerin puhuja. Hän ajoi erityisesti ruotsinkielisten asemaa, perusti Espoon museon ja kehitti voimakkaasti kotiseututyötä. Erikssonia, kunnallisneuvos Veikko Rantalaa ja Leppävaaran kartanon isäntää Kaarlo af Heurlinia kutsuttiin Espoon kunnallispolitiikan ”Kolmeksi tenoriksi”.

10 Turuntie

Helsingin ja Turun välinen päätie kulki tässä aina Tarvontien avaamiseen 1962 saakka. Linjaus ehti palvella satoja vuosia alkaen jo 1500-luvulta, jolloin vielä vanhemmalta Kuninkaantieltä Bembolestä erkani sivuhaara Helsingin kaupunkiin.

Nykyistä Turuntietä käyttää Puustellinmäessä noin 10 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Lisäksi palvelee Helsingin seutuliikenteen runkolinja 550, jonka muuttamista pikaraitiotieksi on suunniteltu eri nimikkeillä jo vuodesta 1990.

www.kuninkaantie.net

www.raidejokeri.info

hslliikenteessa.blogspot.fi/2013/08/runkolinjalla-ei-eksy.html

11 Adjutantimäki

Entiselle Televan teollisuustontille on rakennettu 2009 alkaen uutta asuntoaluetta. Adjutantimäessä

on nyt jo yli 500 asuntoa valmiina kerros-, rivi- ja paritaloissa.

Korkeimpien kuuden kerrostalon ryhmän on suunnitellut Timo Vormala. Ne kaikki ovat tiiveytensä ja talotekniikan myötä energialuokassa A. Lisäksi Adjutantinkujan kulmassa As.oy Espoon Adjutantissa kokeiltiin vuonna 2012 ensimmäisenä asuinkerrostalona Suomessa reaaliaikaista kulutusseurantaa sekä pitkälle vietyä automaatiota. Talon katolla on 120 m²:n aurinkopaneeli ja kellarissa sähköauto asukkaiden käytössä.

Ennen Televaa täällä oli yksi Helsingin ympäristön suurista mustalaisleireistä. Televan aikaisessa toimistorakennuksessa on nyt mm. Espoon työväenopiston aluekeskus.

www.abb.fi/cawp/seitp202/a8a699d166ac8a85c1257b7900271fo8.aspx

[www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Tyovaenopisto/Toimipaikat/Leppavaara/Leppavaaran_aluekeskus\(57944\)](http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Tyovaenopisto/Toimipaikat/Leppavaara/Leppavaaran_aluekeskus(57944))

Tietolaatikko: Televa

Viime sotien aikaan Suomenlinnassa toimi huippusalainen sähkölaboratorio. Sen pohjalta perustettiin 1945 Valtion Sähköpaja, joka sijoitettiin Mäkkylään valtion puustellin maille. Vuodesta 1962 se toimi nimellä Televa.

Vuonna 1963 puolustusvoimat pyysi mallisarjan kevyeksi komppaniaradioksi mm. Vaisalalta, Saloralta ja Televalta. Tilauksia ei kuitenkaan tehty. Valmistajat ideoivat sitten muita käyttöalueita, kuten väestönsuojelu – ja autopuhelimet, joista suosituin oli Saloran ”Jerrykannu”.

Televa teki myös ensimmäiset ARP-verkon tukiasemat vuonna 1969. Vuonna 1981 Televasta tuli ensimmäinen yksityistetty valtionyritys ja nimeksi Telenokia, sittemmin Nokia Telecommunications. Sen radiopuhelinosasto liitettiin Nokian ja Saloran perustamaan Mobiraan 1983. Seuraavana vuonna esiteltiin maailman ensimmäinen kannettava NMT-puhelin Mobira Talkman. ”Talkkarin” seuraaja olikin sitten legendaarinen Cityman, jota alettiin kutsua ”kännykäksi”.

company.nokia.com/fi/tietoa-nokiasta/tietoa-meista/tarinamme

www.cs.helsinki.fi/u/kerola/tkhist/k2000/alustukset/puhelinkeskukset

12 Komendantinmäki

Kalliolta löytyy Helsingin maalinnoituksen tukikohdan XXVIII taka-asetat sekä luolia.

Jatkosodan lopulla elo–syyskuussa 1944 täällä toimi 14. Valonheitinpatteri ”Tytty”. Se muodostettiin vapaaehtoisista lotista ja naisylioppilaista, ajatuksena vapauttaa miehiä muihin tehtäviin. Muistolaatta on kivessä.

Metsässä polun varressa on suuri haljennut siirtolohkare.

[www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)
[muut_aineistot/museot/verkko/valli/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)

www.novision.fi/viapor/avaus.htm

www.lepuski.fi/valonheitinpatteri_22042014.html

[www.lottamuseo.fi/kokoelmat/kauden-esine/](http://www.lottamuseo.fi/kokoelmat/kauden-esine/sarkyneen-valonheitinpeilin-tapaus/)
[sarkyneen-valonheitinpeilin-tapaus/](http://www.lottamuseo.fi/kokoelmat/kauden-esine/sarkyneen-valonheitinpeilin-tapaus/)

Yhteinen tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

13 Tykkitie

Helsingin maalinnoituksen puolustus perustui jalkaväkeen ja sitä tukevaan vahvaan tykistöön. Tukikohdat muodostuvat taisteluasemista ja tykkipattereista ammusvarastoineen. Erityisesti huomioitiin linnoituslaitteita yhdistävät yhdystiet eli tykkitiet, joita pitkin joukkoja ja raskasta kalustoa voitaisiin siirtää taistelujen aikana. Tiet tehtiin makadammista (murskatusta kivistä) ja mukulakivistä ja ne ojitettiin tarkasti. Huomaa myös massiivinen terassointi jyrkässä rinteessä.

Satavuotias tykkitie vie kulkijansa asutuksen reunalta yhtäkkiä Mäkkylänkallion erämaan keskelle.

14 Postipuun koulu

Valmistui 1992, laajennus 2001, suunnittelijat Pirkko ja Arvi Ilonen. Postipuun kouluun yhdistettiin 2012 Eestinmetsän koulu. Nyt noin 320 oppilaan koulu on monikulttuurinen: siellä on sekä suomen- että englanninkielinen alakoulu sekä lisäksi

7 erityisluokkaa. Opetuksessa painotetaan suvaitsevaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja kansainvälisyyttä.

Viereiset Espoon kaupungin vuokratilat Postipuuntie 5:ssä vuodelta 1958 ovat **Leppävaaran ensimmäiset modernit kerrostalot** ja eräitä koko Espoon ensimmäisiä. Talot valittiin vuonna 2008 Leppävaaran Valopilkuksi esimerkillisen asukastoimintansa ansiosta.

www.espo.fi/postipuunkoulu

[www.4v.fi/4v-hanke/materiaalit/4v_mediassa/](http://www.4v.fi/4v-hanke/materiaalit/4v_mediassa/espookruunun_asukasviesti_postipuuntie_5_vuoden_valopilku.1111.news?1089_0=30)
[espookruunun_asukasviesti_postipuuntie_5_vuoden_valopilku.1111.news?1089_0=30](http://www.4v.fi/4v-hanke/materiaalit/4v_mediassa/espookruunun_asukasviesti_postipuuntie_5_vuoden_valopilku.1111.news?1089_0=30)

15 Gabro ja hiidenkirnut

Sävelpuiston kallio on gabroa, tummaa syväkivilajia. Kallion laen lounaiskulmassa on viisi pienehköä hiidenkirnua kasvillisuuden peittämänä. Ne on luokiteltu Uudenmaan kallioperän opetus- ja suojelukohteiksi sekä Espoon luontokohteiksi. Kirnut syntyivät viime jääkauden lopulla mannerjäätikön sulamisvesien pyörittelmien kivien kaivertamina.

16 Armas Launisen katu

Säveltäjä Armas Launisen kotitalo oli nykyisen Armas Launisen katu 11:n länsipäässä. Ylös Ruutikadulle johtaa Sävelpolku, jonka pohjoispuolella on Sävelpuisto ja alkupäässä asemakaavaan merkitty Sävelaukio, tosin toistaiseksi toteuttamatta jääneenä.

Ruutikatu 8–10:n tornitalot ovat vuosilta 1984–85. Niiden piti alun perin olla vielä paljon korkeammat muodostaen kauas näkyvän maamerkin Tapiolan Taskumattien tapaan, mutta seutukaavaliitto ei hyväksynyt suunnitelmaa.

Tietolaatikko: Armas Launis

Armas Launis (1884–1959) oli kosmopoliitti, kansanperinteen tutkija, kirjailija ja aikansa menestynein suomalainen oopperasäveltäjä: *Kullervo* (1917) esitettiin Helsingissä, Tampereella, Nizzassa ja Monte Carllossa. Hän väitteli tohtoriksi 1910 Helsingin yliopistossa virolaisesta runonlaulusta, opiskeli sävellystä Jean Sibeliuksen

johdolla ja suoritti kapellimestaritutkinnon Berliinissä.

Armas Launis perusti useita kansankonservatorioita luoden pohjaa nykyisille musiikkiopistoille ja teki kymmeniä runonkeruumatkoja eri puolille Eurooppaa sekä Pohjois-Afrikkaa. Ilmeisesti ainoana Launis keräsi Lapista 830 joikua ja niiden pohjalta sävelsi oopperan *Aslak Hetta* (1930).

Launis oli aikaansa edellä myös teknisesti: hän suunnitteli jo 1920-luvulla *Aslak Hetan* alku- ja välisoittojen kuvitukseksi lyhyitä elokuvajaksoja. Teos kantaesitettiin vasta 2004 Finlandia-talossa. Viimeinen teos *Jäiset liekit* (1957) oli ensimmäinen suomalainen balettiooppera televisiolle. Armas Launis asettui vuonna 1930 Nizzaan, mitä seurasi täydellinen unohdus kotimaassa.

www.armaslaunis.org

www.lepuski.fi/Armas_Launis_10032014.html

O H E I S K O H T E E T

17 Raha-automaattiyhdistys

Turuntie 42. Vuonna 1978 valmistuneen massiivisen tuotantorakennuksen muutos pääkonttoriksi valmistui 2004, suunnittelija Kari Somma. Toimistotilat kiertävät 20 metriä korkeaa pääaulaa, johon valo saadaan lasikaton kautta. Aulassa on Leppävaarassakin asuneen kuvataiteilija, professori Mauri Favénin fresko. Uusissa julkisivuissa on käytetty suurikokoisia teräskasetteja.

RAY on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka tehtävänä on hankkia pelitoiminnalla varoja vapaaehtoisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen työn tukemiseen. Tätä varten RAY:llä on yksinoikeus raha-automaatti- ja kasinopelitoimintaan sekä kasinon pitoon Suomessa.

www2.ray.fi/fi/ray/tietoa-meista

[www.projektiiuutiset.fi/fi/artikkelit/raha-](http://www.projektiiuutiset.fi/fi/artikkelit/raha-automaattiyhdistyksen-paakonttori)
[automaattiyhdistyksen-paakonttori](http://www.projektiiuutiset.fi/fi/artikkelit/raha-automaattiyhdistyksen-paakonttori)

18 Unic-talo

Kalkkipellontie 6. Valmistui 1987, suunnittelijat Pekka Helin ja Tuomo Siitonen. Ohjelmistoyrityksen rakennuttama vankka toimisto koostuu kahdesta

osasta, joissa on linnoitusmaisia piirteitä. Pekka Helin on myöhemmin suunnitellut mm. Nokian pääkonttorin ja kauppakeskus Sellon.

Unic liitettiin vuonna 1995 Tietotehtaaseen, josta tuli 1999 TietoEnator ja 2008 edelleen Tieto. Kalkkipellontien rakennus on myyty ja se palvelee nyt muuntojoustavana toimistohotellina, jonka varustukseen kuuluu mm. kuntosalia ja tavallista edustavampi sauna.

www.sponda.fi/fi/tilatjapalvelut/Sivut/kohde.aspx?cp=g1038

19 Sankarihaudat

Pitäjänmäen suojeluskunta perusti vuonna 1940 hautausmaan talvisodassa kaatuneille pitäjänmäkeläisille. Puolivahingossa hautausmaa tuli 50 metriä Espoon puolelle. Vuodesta 1951 Helsingin kaupungin hoidossa, kunnostettiin 1968. Muistomerkin on suunnitellut konalalainen taiteilijaprofessori Viljo Savikurki.

PERKKA A

19 + 7 kohdetta • 3 tietolaatikkoa • 4 km

1 Upseerintornit

Aikanaan hyvinkin korkeilta vaikuttaneet nelostornit valmistuivat 1988, suunnittelijoina arkkitehtitoimistot Ruokosuo ja Björkstam–Heino–Koskinen. Tornit muodostavat edelleen komean portin Leppävaaran keskustasta Perkkäälle tultaessa.

Kävelykadun vasemman eli junaradan puoleiset rakennukset olivat alun perin Säästöpankkien Keskuspankin toimitalona, sitten mm. Nokia Telecommunicationsin käytössä. Nykyään toimii yrityspuisto **Upseerin Avec**.

www.sponda.fi/fi/tilatjapalvelut/Sivut/kohde.aspx?cp=g1012

2 Perunakellari

Vara-amiraali Carl Herman Tersmeden kertoo muistelmissaan, kuinka hänen hallitsemansa Albergan rälssitilan rakuuna Album palasi 2.8.1762 Pommerin sodasta mukanaan kannu uudenlaisia juureksia: perunoita. Tilan isäntänä Tersmeden otti 12 niistä ja laittoi kokeeksi itämään tässä paikassa olleeseen kellariin. Espoon kaupunki on purkanut kellarin jäljellä olleet holvit. Alue on kaavoitettu puistoksi.

Itsenäisyyden kuusi oli osa Itsenäisyyden lastenrahaston varainhankintaa, istutettu 1987.

3 Perkkään kappeli

Rakennettiin puretun helsinkiläishotellin hirsistä leppävaaralaisten kirkoksi talkoovoimin ja lahjoitusten turvin 1929, suunnittelijana Berndt Blom. Opetusministeriö luovutti neljän markan kilohintaan kellon, joka oli valettu 1899 Pietarissa vanhoista kanuunoista ja ammuksista ja palvelut Tuusulan varuskunnan ortodoksisessa kirkossa. Alttarin krusifiksin veisti Ville Vallgren ja Hyvä paimen -taulun maalasi Anna Sahlstén, molemmat Albergan taiteilijayhdyskunnan asukkaita.

Rakennus toimi lastentarhana 1947–51, sitten Espoon suomalaisen seurakunnan kirkkona. Riegerin valmistamat urut saatiin 1955 Toukolan seurakuntatalosta Helsingistä. Kappeli on saneerattu 1990 ja 2014. Käytössä on 80 istumapaikkaa.

www.espoonseurakunnat.fi/web/asiointi/perkkaan-kappeli

4 Ammattiopisto Omnia

Rakennuksen vanhin osa on valmistunut 1960 Leppävaaran ammattikouluksi. Laajennus 2007, suunnittelija Teppo Pietarinen. Nyt Espoon seudun koulutus kuntayhtymä Omnian toimipisteessä on opiskelijoita noin 1 100, koulutusaloina tieto-, sähkö-, talo- ja kiinteistötekniikka sekä talous.

Nykyisen ammattiopiston paikalla oli 1803 rakennettu **Albergan kartanon vanha päärakennus**, joka purettiin 1959 huonokuntoisena. Siellä asui ja työskenteli Albergan kartanon vävy, Akseli Gallen-Kallela perheineen ennen Tarvaspään ateljeekodin valmistumista.

Vielä vanhempi, 1600-luvulla rakennettu päärakennus oli nykyisessä Vanhan-Albergan puutarhassa, pohjois–eteläsuuntaisena itäisimmän säilyneen terassimuurin vieressä.

www.omnia.fi/web/yhteystiedot/leppavaaran-toimipiste

5 Vanhan-Albergan puutarha

Albergan kartanon komeasta puutarhasta on nykyään jäljellä vain pieni osa, joka on pitkälti luonnontilassa. Puisto kukoisti 1700-luvulla barokkityylisenä geometrisine terasseineen. Osa kiveyksistä on vielä näkyvissä. Ylimmällä terassilla lähimpänä päärakennusta olivat kukat, sitten yrttitarha ja kauimpana keittiöpuutarha. Seuraavalla vuosisadalla puisto oli englantilaistyylisenä vapaamuotoisena maisemapuutarhana.

Erikoista tunnelmaa luovat vieläkin suuret metsälehmukset, jotka ovat peräisin viimeistään 1800-luvulta. Muita kasvilajeja puistossa ovat syreeni, kiurunkannus, mukulaleinikki, käenrieska, valkovuokko, taikinanmarja, lehtokuusama sekä ukkomansikka (vanha koriste- ja marjakasvi).

6 Perkkaanpuiston koulu

Rakennukset ovat vuosilta 1978–98. Vajaan parinsadan oppilaan koulussa on perusopetuksen lisäksi laajaa kerhotoimintaa tiedekerhosta latinotanssikerhoon. Iltaisin tiloja ja kenttiä käyttävät lukuisat urheiluseurat, mm. perinteikäk Leppävaaran Pyrintö.

Päärakennuksen kutsumanimi ”Kissakoulu” tulee julkisivun muodosta, johon arkkitehti oli paikallisen perimätiedon mukaan käyttänyt mallina omaa kissaansa.

Majurinpolun läheisyydessä kasvavat ruusupensaat ovat mahdollisesti vanhan ranskanruusun, perinteisen puistoruusun, juurivesoja. Molemmiin puolin kasvaa kyläkurjenpolvea, joka on vanha kulttuurikasvi. Kuusikuja johti Albergan kartanolle, sen paikalla nyt kevyen liikenteen väylä alittaa kehätien.

www.espoo.fi/perkkaanpuistonkoulu

7 Perkkaanpuisto

Nykyisessä Perkkaanpuistossa oli keskiajalla Storhoplaxin kyläkeskus, josta on varhaisin säilynyt maininta vuodelta 1417. Tataarit polttivat kylän talvella 1577, jolloin se autioitui.

Storhoplaxin merkittävin maatila oli Bergansin ratsutila, jonka historia tunnetaan vuodesta 1556 alkaen. Kun kylän muut tilat yhdistettiin Albergan kartanoksi 1622, jäi Bergans itsenäiseksi. Näiden pääarakennukset olivat vastapäätä toisiaan vanhalla kylänmäellä aina 1900-luvulle saakka.

Nyt kylänmäkeä hallitsee **Espoon kaupungin asukaspuiston** rakennus vuodelta 1978. Siellä järjestetään ohjattua ja vapaata toimintaa lapsille ja lapsiperheille. Pienille koululaisille on lukukausien aikana iltapäivisin maksullinen välipala. Iltaisin ja viikonloppuisin asukkaat ja järjestöt voivat käyttää tiloja kokouksiin, tapahtumiin ja juhliin.

www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Paivahoito/Asukaspuistot_ja_kerhot/Asukaspuistot/Matinkylan_asukaspuisto

Tietolaatikko: Koskisten Bergans

Bergansin tilan hankki vuonna 1905 omistukseensa ravintoloitsija ja Helsingin työväenyhdistyksen

aktiivi Kustaa ”Kössi” Koskinen vaimonsa Annan kanssa. Koskinen oli jo 1906 puuhämiehenä Albergan suomenkielisen kansakoulun perustamisessa. Tilaan kuuluneesta ulkopalstasta erotettiin 1907 alkaen tontteja, jotka myytiin edullisesti pitkillä maksuajoilla: syntyi Harakka eli nykyinen Lintuvaara. (Ks. *tietolaatikko: Harakan nousu ja tuho*).

Vuonna 1921 Koskiset muuttivat Helsingin keskustasta Perkkaalle ja ryhtyivät itse viljelemään tilaansa. He olivat mukana mm. vapaapalokunnan perustamisessa ja lainasivat sille hevostakin hälytystehtäviin. Kössi Koskinen rakensi Bergansin riiheen Espoon ensimmäisen sähkölaitoksen, toimi Albergan Sähkön toimitusjohtajana sekä Espoon kunnanvaltuustossa – nyt Kokoomuksen riveissä.

Koskisten kotona kokoontuivat monet paikalliset piirit ja taiteilijat. Kuvanveistäjä Ville Vallgren osti Bergansin sikalasta kesäpöytänsä, jota sitten ulkoilutti narussa taluttaen. Perkkää–Vermo ry on hankkinut betonipöytänsä ”Vauhtivillien” muistoksi.

Maatalous jatkui Bergansissa Koskisten lasten myötä vuoteen 1970, jolloin he möivät pääosan Siemensille. Pian ratsutilan maille nousivat Perkkaan asumalähiö ja Siemensin tehdaskiinteistö.

berganskiinteistot.wordpress.com/tarina

www.lepuski.fi/Albergan_Sahko_18022014.html

8 Koira ja tähti -patsas

Perkkaan keskipisteessä sijaitseva ”Susipatsas” eli ”Muuttajan monumentti” tilattiin 1989 taiteilija Pekka Nevalaiselta, joka asui tuohon aikaan Perkkaalla. Kaksiosainen teos konkretisoi ihmisen luontoyhteyttä ja ajan suhteellisuutta. Patsaan on myös tulkittu kuvaavan muuttajan kaipuuta vanhalle kotiseudulleen.

Samassa kalliiossa on venäläisten 1915–17 rakennuttamaan Helsingin maalinnoituksen tukikohtaan XXX (30) kuuluvan tykkipatterin ammusvarasto, joka myöhemmin palveli mm. Perkkaan huollon konevajana, kunnes se 1970-luvun lopulla vaarallisuutensa vuoksi täytettiin.

[www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)
[muut_aineistot/museot/verkko/valli/](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/materiaalit/muut_aineistot/museot/verkko/valli/)

www.novision.fi/viapor/avaus.htm

9 Lars Sonckin kaari

Yhdyskunnanmäen ympäristö perustuu Lars Sonckin 1908 laatimaan Albergan huvilayhdyskunnan asemakaavaan. Mäellä oli viisi huvilaa. Nykyisen Stellan paikalla sijainnut, kuvataiteilija ja piirustuksenopettaja Anna Sahlsténin 1906 rakennuttama kolmikerroksinen tornillinen ateljee-huvila purettiin luvatta joulukuussa 1989, ja toinen paloi 1991.

Jäljellä olevat kolme huvilaa ovat vuoden 2001 asemakaavan mukaan säilytettäviä. Pellavaniementie 5:n jugendtyylisen rakennuksen suunnitteli itselleen arkkitehti Berndt Blom. Pellavaniementie 3:n rakennutti kansallisteatterin näyttelijä–kuiskaaja Oskar Salo, jonka vaimo Aili oli oopperalaulajatar. Itsehallinnontie 5:n rakennutti vuonna 1911 prokuristi ja muusikko Alfred Succo. Rakennuksessa toimi vuosisadan alussa pienten lasten koulu. Huviloiden ympärillä on vanha omenatarha. Kaikki ovat yksityisessä omistuksessa ja huolellisen kunnostuksen kohteina.

Yrityspuisto Stellan rakennukset valmistuivat 1999–2001, suunnittelija Juha-Pekka Rindell. Stellassa toimii toistasataa yritystä mitä erilaisimmilta toimialoilta puolijohteista luontaistuotteiden tukkukauppaan.

Toimistorakennusten ja Turunväylän välinen viherkaista on myös vanhaa puutarhaa, jossa kasvaa edelleen vanhoja puutarhakasveja: ruttojuuri, ukonkello, pajuasteri ja japanintatar. Lisäksi alueella voi nähdä vanhoja tammia ja pähkinäpensaita.

Pellavaniementie on entinen tykkitie.

www.stellabp.fi

10 Yhdyskunnanmäki

Valtioneuvosto vahvisti Albergan taajaväkisen yhdyskunnan perustamisen 2.3.1921. Se käsitti Bergansia lukuunottamatta radan eteläpuoliset alueet Bredvikin yksinäistilaa myöten. Tällaisia yhdyskuntia perustettiin Suomessa kaikkiaan noin 40. Niiden rahoitus perustui 1 %:n tuloveroon. Osa yhdyskunnista kehittyi vähitellen itsenäisiksi kunniksi.

Päätöksentekoa varten Albergan yhdyskunnalla oli 11-jäseninen valtuusto ja hallintolautakunta sekä arkkitehti Lars Sonckin 1926 laatima asemakaava. Yhdyskunta mm. ajoi Leppävaaran eroa Espoosta yhteistyössä Harakan kunnallisseuran kanssa. Toiminta kuitenkin hiipui ja monien muiden tavoin se lakkautettiin valtioneuvoston päätöksellä 30.9.1955. Loppuseremoniat järjestettiin helmikuussa 1956.

Parhaan kuvan Albergan huvilayhdyskunnan rakennuskannasta luonteesta saa nykyään Pellavaniementiellä sekä Friisinmäellä (Kaivomäessä) ja Ruukinrannassa.

Vanhan Albergan kartta on kuvattu katukiveyksessä.

11 Turunväylä

Valtatie 1 eli Tarvontie oli Suomen ensimmäinen moottoritie. Kutsumanimensä se sai Tarvon saaresta, jonka pohjoiskärjen kautta tie tulee Helsingistä Espooseen. Osuus Huopalahdesta Gumböleen rakennettiin 1956–62 työllistämistoinä tuhannen miehen voimin pitkälti käsityönä. Nykyistä Turunväylää käyttää tällä kohtaa arkisin noin 35 000 ajoneuvoa vuorokaudessa.

Turunväylän kylkeen on noussut vuodesta 2008 alkaen toimistotaloja entisille huvilatonteille, joilla kasvoi hedelmäpuita ja marjapensaita, jalokuksia ja -mäntyjä sekä monenlaisia aitakasveja. Turunväylän lähellä kasvoi runsaasti tammia. Idempänä Vänerinmäessä puusto muuttuu enemmän luonnonmetsäksi, jossa kasvaa keväisin ainakin kieloa ja sinivuokkoa. Tarkkasilmäinen voi edelleen törmätä myös huhtasieniin.

www.youtube.com/watch?v=mUXZ343daNU

12 Ville Vallgren

Kuvanveistäjä Ville Vallgren asui Albergan huvilayhdyskunnassa kolmannen vaimonsa Viivi Paarmion kanssa vuodesta 1913. Talo oli Ruukinrannassa, joten perimätiedon mukaan tähän risteykseen Vallgren ja hänen ystävänsä Akseli Gallen-Kallela jäivät erinäisten illanviettojen jälkeen öisin jatkamaan tarinointia.

Ville Vallgren (1855–1940) oli kuvanveistäjä, symbolisti, Suomen kuvanveistäjäliiton puheenjohtaja, terracottayhdistyksen perustaja, taideakatemian jäsen sekä suuri hyvän ruoan ja juoman ystävä. Hän opiskeli arkkitehtuuria Polyteknillisessä koulussa ja lähti 1877 harjoittamaan taideopintoja Pariisiin, jossa asui vuoteen 1913 saaden Ranskan kansalaisuuden 1902. Palkinnot Pariisiin maailmannäyttelyissä 1889 ja 1900, professorin arvonimi Suomessa 1918. Tunnetuin teos on aikanaan ”säädöttömänä kokottina” pidetty Havis Amanda (1908). Albergassa Vallgren oli vahvasti mukana yhdyskunnan elämässä toimien mm. suojeluskunnassa.

fi.wikipedia.org/wiki/Ville_Vallgren

www.suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/satavuotias-kaunotar-havis-amanda

13 Linnunlaulu

Näillä main sijaitsi Linnunlaulun täysihoitola, jossa monet Suomen kulttuuripersoonat kävivät lepuuttamassa hermojaan.

14 Tarvaspää

Ateljeelinna valmistui 1913, suunnittelija Akseli Gallen-Kallela (alun perin Axel Gallén). Entisointi valmistui 1961, suunnittelijat Kirsti ja Heikki Helamaa. Gallen-Kallela (1865–1931) oli Suomen taiteen kulta-ajan vahva vaikuttaja, kansallisten aiheiden ja Kalevalan kuvittaja. Marsalkka Mannerheim piti Gallen-Kallelaa parhaana ystävänä. Taiteilijan puolison Mary os. Slöörin perheen omistamaan Albergan kartanoon kuuluvan Pellavaniemen korkeimmalle kohdalle sijoittuva rakennus oli moderni: siinä oli jo alun perinkin keskuslämmitys ja vesijohto. Jugend-henkinen ateljee oli tarkoitettu pääasiassa taiteilijan omaksi työtilaksi. Mielikuvituksellisine yksityiskohtineen se on ainutlaatuinen taideteos, jonka osia ovat keskiaikainen kirkko päätyineen, Viipurin linnan kahdeksankulmainen torni ja firenzeläinen loggia.

Rakennuksessa toimii nykyään **Gallen-Kallelan Museo**. Museoalueeseen kuuluu myös 1850-luvulla rakennettu puuhuvila Villa Linudd, jossa toimii kahvila-ravintola Tarvaspää. Huvilan seinillä on

Fredrik Ludvig Clasenin Tarvaspäää esittäviä maisematapetteja. Hirsinen savusauna on Gallen-Kallelan suunnittelema. Tarvaspään piha-alueella kohtaavat kartanomainen puistotunnelma ja jylhän kallioiset havupuumaisemat.

www.gallen-kallela.fi

15 Palstaviljelmät

Alueella on 59 viljelypalstaa kooltaan 60 m². Niitä vuokraa kaupunginosayhdistys Perkkaa–Vermo ry jäsenilleen.

www.perkkaa-vermo.fi/puutarhapalstat

16 Siemens Perkkaalla

Siemens Oy osti Bergansin tilan pääosat 1970 ja teki Espoon kauppalan kanssa ajanmukaisen aluerakentamissopimuksen uuden asumalähiön toteuttamiseksi. Rakennuskumppaneina olivat Haka, Sato ja Polar.

Perkkaan ensimmäinen kerrostalo valmistui joulukuussa 1972 osoitteeseen Everstinkuja 1. Siemensin omat tuotantotilat rakennettiin Majurinkadun varteen 1975–77 ja pääkonttori pienen viivästyksen jälkeen 1989.

Nyt Siemens on vetäytynyt Perkkaalta ja sen rakennukset puretaan. Samalla suunnitellaan uutta asutusta 5 000 asukkaalle 32 hehtaarin alueelle. Suunnitelmissa on kolme suurkorttelia, joista läntisimmässä on uusi paikalliskeskus toreineen ja jopa 16-kerroksisia taloja. Itäisin osa on edelleen Kössi Koskisen suvun hallussa. Sinne suunnitellaan ekologista rakentamista viherkattoineen ja aurinkopaneeleineen.

www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Asemakaava/Asemakaavoituskohteet/SuurLeppavaara/Vermontie_116900

Tietolaatikko: Siemens

Nuori keksijä Werner Siemens perusti lennätintyöpajan Berliinissä 1847. Toiminta Suomessa alkoi 1855 lennätinlinjan rakentamisella Pietarista Turkuun.

Voidakseen käydä kauppaa Venäjällä Wernerin nuorempi veli Carl muutti Lappeenrantaan ja otti

Suomen suuriruhtinaskunnan kansalaisuuden. Keisari Nikolai II aateloi hänet 1896. Sittemmin Helsingin metrohankinnoistakin tunnetuksi tullut monialayritys Siemens AG toimii nykyään 190 maassa, työntekijöitä on 370 000.

www.siemens.fi/fi/siemens_osakeyhtio/historia.htm

Tietolaatikko: Aluerakentaminen

Kun suuri maaltamuutto alkoi 1960-luvulla, rakennusteollisuus oli juuri oppinut soveltamaan liukuhinnatuotantoa betonielementteihin. Ajateltiin rakentaa muuttajille nopeasti vuokra-asuntoja, jotka voidaan tarvittaessa vaikka purkaa, kun väki vaurastuu ja muuttaa omistusasuntoihin.

Helsingin ympäristön maalaiskunnat ja kauppalat eivät olleet valmistautuneet kasvun vaatimaan kaavoitukseen ja kunnallistekniikan toteutukseen. Aluerakentamisessa nämä samoin kuin maanhankinta, rahoitus ja asuntosäästäminen niputettiin yhteistuumin suurimpien pankkien kanssa. Valtion ohjauksessa haettiin tehokkuutta sarjallisuuden ja ruutukaavan avulla.

Aluerakentamisen tuloksena syntyneitä lähiöitä ei myöhemmin purettu, vaan niitä alettiin korjata mittavissa lähiöprojekteissa. Nyt Suomen lähiöissä asuu noin miljoona ihmistä.

17 Leppävaaran radioasema

Valmistui 1931, suunnittelija G. Wigström. Vastaanottoasema liittyi rannikkoradiotoimintaan, jolla pidettiin yhteyttä suomalaisiin kauppalaivoihin näiden ollessa merillä. Asemalla työskenteli alun perin viisi päivystäjää. Sen laitteistoon kuului kolme Marconi-tyyppistä liikennevastaanotinta sekä kehäantenni ja kaksi puista mastoa. Lisääntyvän asutuksen aiheuttamien häiriöiden vuoksi vastaanottoasema siirrettiin 1952 Keimolaan, jolloin Leppävaara automatisoitiin ja muutettiin lähetyksensäksi.

18 Hatsinanpuisto

Puisto on nimetty Venäjällä Pietarin vieressä sijaitsevan Espoon ystävyyskaupungin mukaan. Espoolla on Euroopassa kahdeksan

ystävyysskaupunkia, joista kuuden mukaan on nimetty oma puisto.

Hatsinanpuistoon on suunniteltu 2000-luvulla muun muassa suurta vapaa-ajankeskusta sisälasketteluhalleineen, Ikean myymälää, Angry Birds -hallia sekä Tieto-yhtiön pääkonttoria. Tällä hetkellä mikään näistä suunnitelmista ei näytä toteutuvan.

www.lansivayla.fi/artikkeli/stub-54

19 Monikonpuron koski

Monikonpuron koskea siirrettiin hieman etelään radan levennyksen alta vuonna 2001. Alkuperäisen koskipaikan tällä puolella sijainneessa "Strand Cafessa" eli Koskikahvilassa toimi kieltolain 1919–32 aikaan salakapakka, josta sai ns. kovaa teetä ja grogeja – poliisiaseman ollessa kosken toisella puolella.

www.espoo.fi/kaupunginmuseo/museot/verkko/kirkasta

Ks. yhteinen tietolaatikko: Monikonpuro

VERMON LISÄLENKKI

20 Sillat

Vesijättömaalla kasvaa monipuolinen valikoima pajuja, joista monet ovat kasvutavaltaan ja oksiston väreiltään kauniita katsella. Lisäksi siellä on isosorsimoa, jota istutettiin Suomeen lupaavana rehukasvina 1700-luvulta alkaen mm. Carl von Linnén suosituksesta. Kasvin lehkillä majailnut nokisieni aiheutti karjalle paikoin myrkytyksiä, joten rehukäyttö ei yleistynyt. Isosorsimo kuitenkin jäi ja leviää edelleen syrjäyttäen rantavesien alkuperäislajeja.

kasvio.avoin.jyu.fi/laji.php?id=283

21 Talinhuippu

Iso Huopalahti oli ennen eräs pääkaupunkiseudun parhaimpia lintukohteita, kunnes lahden pohjoisosasta täytettiin 27 hehtaaria ja sitä käytettiin kaatopaikkana 1963–80. Jättemassoja on

paksuimmillaan 20 metrin kerros. Jätevuoren hengityspotket näkyvät yhä maanpinnalla. Myös Tarvontien kannaksen rakentaminen sekä Talin jätevedenpuhdistamon jo päättyneet toimitukset olivat omiaan heikentämään lahden tilaa.

Alue on tyypillistä joutomaata: runsas ruohovartinen kasvillisuus, hyvä valikoima ketokukkia, paljon ohdakkeita joten runsaasti perhosia, sekä useita eri lajeja villiintyneitä ruusupensaita. Syksyisin näkee laajoja mustesienirykelmiä ja toisinaan myös komean ukonsien.

Varsinkin jätemäen itäpuoli on yhä seudun parhaimpia alueita pensas- ja lehtimetsälintujen sekä yölaulajien kuten ruisrääkän, luhta- ja viitakerttusen sekä pensassirkkalinnun havaitsemiseen. Kesäöisellä retkellä voi myös nähdä lepakoita hyönteisjahdissa rannalla ja veden päällä. Monikonpuron suun lähellä on parina kesänä pesinyt koskelopari. Alueella pesii myös näyttävä lapasorsa ja uhanalainen pikkutikka. Kevätmuuton aikaan lahdelle kerääntyy huomattavia määriä vesilintuja, kahlaajia ja lokkeja.

Tarvon saari oli kieltolain aikaan tärkeä pirtukaupan keskus: asiakkaina ovat olleet mm. Ville Vallgren ja Akseli Gallen-Kallela.

www.espoo.fi/kaupunginmuseo/museot/verkko/kirkasta

Tietolaatikko: Itämeri

Itämeri on tilavuudeltaan maailman toiseksi suurin murtovesiallas. Se kehittyi noin 7 000 vuotta sitten suolaisemmasta Litorina-merestä, kun maan kohoaminen madalsi Tanskan salmet. Meren pinta-ala on 422 000 km² ja valuma-alueen laajuus 1,7 miljoonaa km².

Valtameriin verrattuna Itämeri on matala: syvin kohta on 459 metrissä Gotlannin länsipuolella, keskiyvyys on 55 metriä ja etenkin Suomenlahden vain 37 m. Tämä yhdessä pienipiirteisen rannikon ja saariston kanssa tekee ekosysteemistä herkin öljypäästöille ja ravinnekuormitukselle. Harvinaisia eläinlajeja ovat mm. itämerennorppa ja pyöriäinen. Merenkulun ja veneilyn käytössä Suomen rannikolla on 8 200 km merkittäviä meriväyliä.

Itämeren tulevat vaiheet ovat sidoksissa maankuoren oikenemiseen viime jääkauden jäljiltä.

Se jatkuu vielä pitkään, vähitellen hidastuen, mutta arviolta 150 000 vuodessa Itämerestä jäävät jäljelle vain muutamat syvänteet.

Espoon rantaraitti jatkuu rantaviivaa seurailleen Tarvaspäästä Saunalahteen saakka.

www.itameriportaali.fi

www.espoo.fi/rantaraitti

22 Jupiter

Tähtitieteellisen yhdistyksen Ursan ylläpitämään aurinkokunnan pienoismalliin kuuluva Jupiter mittakaavassa 1 : 1 miljardi asennettiin Talinhuipun silloin korkeimmalle kohdalle Helsingin puolelle vuonna 1992. Aurinkona on 140-senttinen teräspallo 20 metriä korkean pylvään nokassa 817 metrin päässä Jupiterista Pajamäen Patterimäessä. Myös muut planeetat löytyvät Laajalahden ympäristöstä.

www.ursa.fi/tahtitieteesta/aurinkokuntamalli/jupiter.html

23 Vermon ravikeskus

Katsomo ja ensimmäiset tallirakennukset valmistuivat 1977, suunnittelija Risto Manérus. Vermo on Suomen keskusravirata. Joka keskiviikko täällä ajetaan valtakunnalliset ravit. Vuotuiset päätapahtumat ovat kansainvälinen Finlandia-ajo, joka on myös EM-osakilpailu, Suuri Suomalainen Derby sekä Helsinki-ajo.

Rata on arkipäivisin harjoituskäytössä, mutta muuten alue on vapaasti esim. ulkoilijoiden käytettävissä. Hevosilla on alueella aina etuajo-oikeus. Katsomo- ja ravintolatilat sekä paikoitusalue ovat varattavissa erilaisten ryhmien ja yhteisöjen käyttöön.

Merimieskirkko pitää kesäsunnuntaisin suosittua **kirpputoria** raviradan parkkipaikalla. Syksyisin alueen nurmikoilla laiduntaa valkuposki- ja kanadanhanhia suurina parvina.

Vermon uusi asemakaava mahdollistaa **ratsastuskeskuksen** rakentamisen entisen betoniaseman paikalle.

www.vermo.fi/vermo/historia/vermon-ravirata.html

www.merimieskirkko.fi/63-konttitori

24 Kasvit ja puut

Vermosta lähtevän polun varrelle on istutettu sahalehtistä liuskeleppää sekä aikaisin keväällä kukkivaa ruttojuurta. Tien varrella rehottaa tiheä rohtoraunioryttikasvusto, joka tienpiennarten niittämisen ansiosta kukkii sekä alkukesästä että loppukesästä. Pientareilla näkyy myös punakoisoa ja puutarhakarkulaista piparjuurta.

25 Kiinteistö oy Vermonhovi

Vermonpolku 3. Valmistui 1986, suunnittelijat Matti Nurmela, Kari Raimoranta ja Jyrki Tasa. Alueella on vaihtelevan muotoisia ja materiaaleiltaan mielenkiintoisia pieniä yksi- ja kaksikerroksisia vuokrataloja.

26 Puinen kouru

Perkkaan asukkaiden pusikosta löytämä erikoinen puinen kouru lienee jatkunut ennen Tarvontien rakentamista Laajalahden rantaan saakka. Se olisi voinut liittyä Albergan kartanon tiilitehtaaseen Ruukinrannassa, mutta käyttötarkoitus ei ole varmuudella selvinnyt.

Kourun vierellä kasvaa ketohanhikkia sekä tavallisia kosteikkokasveja: suo-orvokki, mesiangervo, järviruoko, rantayrtti, vesikuusi ja punakoiso.